לעצטע לעקציע פון קלמן מרמר, היינט 8.30 אוונט אין פרייהייטס טעמפל "אפטימיזם און קאמף" באנקעט נאך דער לעקציע קומט אלע

וועטער: אמעיסטנס קלאר און מילד

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

דאס אידישע ווארט

THE GATEWAY OF THE WEST

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאנג — 6.24
זון אונטערגאנג — 6.46

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עטאבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאג

Vol. 20, No. 59. Winnipeg, Mon. March 24, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג מאנטאג כ"ד אדר, תר"ץ.

ערשטע זיצונג פון אגענטור קאמיסיע געעפנט אין לאנדאן

די אדמיניסטראטיווע קאמיסיע עפנט זיצונג אונטער דער פארזיצערשאפט פון פעליקס ווארבורג.

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

לאנדאן, מארץ 24 (איטא). — שליסנדיק די זיצונג פון אקציאנס קאמיטעט פרייטאג נאכמיטאג, האט לעאן מאצקין אויסגעדריקט זיין צופרידנהייט מיט די פארהאנדלונגען, וועלכע, ער איז זיכער, וועלן ברענגען פרוקטבארע רעזולטאטן.

די ערשטע זיצונג פון דער אדמיניסטראטיווער קאמיסיע פון דער אידישער אגענטור האט זיך געעפנט נעכטן אינדערפרי אונטער דער פארזיצערשאפט פון פעליקס ווארבורג. אויסער דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע און די אמעריקאנער און לאנדאנער מיטגלידער פון דער קאמיסיע, זיינען געווען אנוועזנד כמעט אלע ניט־ציוניסטישע מיטגלידער פון אייראפע. לארד מעלטשעט ווערט דערווארטעט, אז ער זאל זיך נאך באטייליקן אין די זיצונגען.

מר. ווארבורג האט צוערשט דערמאנט באלפורס טויט, און דערנאך האט ער געזאגט:

"איך פיל א באזונדער צופרידנהייט צו עפענען די זיצונג פון דער קאמיסיע אין לאנדאן, אויפ'ן בארדן פון יענער גרויסער אימפעריע, וועמעס געשיכטע איז באלויכט געווארן פון ביישפילן פון העכסטן מוסטער פון יושר און גוטן ווילן צו אידן, סיי אין לאנדאן, און סיי אויסער אירע גרענ־ניצן.

"מיר קומען זיך דא צונויף אונטער'ן שאטן פון די טראגישע פאסירונגען, וואס זיינען אויסגעבראכן גלייך נאך דער שאפונג פון דער אויסגעברייטערטער אגענטור; די אידישע באפעלקערונג פון פאלעסטינע האט געליטן פון א ברוטאלער אטאקע, פון רויבערייען און גוואלדטאטן. אונזער טיפסטע סימפאטיע צו די אומגליקלאכע קרבנות און זייערע פאמיליעס, און אונזער באוואונדערונג פאר די בראווע פארטיידיקער פון זייערע היימען!

"מיר באשולדיקן ניט די גאנצע אראבישע באפעלקערונג פאר די ווילדע אטאקעס, און מיר רעכענען אפילו ניט, אז די אנפאלער זיינען אינגאנצן פאראנטווארטלאך פאר זייערע שווידערלאכע מעשים. זיי זיינען פארפירט געווארן, ווייל זיי ווייסן ניט, אז אונזערע צילן דארפן ניט פארשאפן קיין שום זארג די אראבער.

"מיר ווילן בויען ארץ־ישראל האנט־אין האנט מיט אלע אנדערע טיילן פון דער באפעלקערונג, פרידלאך און אויפ'ן באזיס פון גלייכהייט. עס איז דא גענוג פלאץ אין פאלעסטינע פאר די קינדער פון ישמעאל'ן און די קינדער פון יצחק'ן צו לעבן צוזאמען און צו ארבעטן צוזאמען פאר דער אויפגאבע צו מאכן פאלעסטינע פאר'ן שטאלץ פון ביידע פעלקער.

"די אגענטור וועט דערמעגלאכן צו פארגרעסערן אין פאלעסטינע די צאל אידן באזעלט מיט הויכע אידישע אידעאלן, וואס זאלן לעבן אין פאלעסטינע אויף א געזונטן עקאנאמישן באזיס".

דריי הונדערט טויזנט דע־קלאסירטע קריגן רעכט

אידישע דעקלאסירטע קריגן ברויט־קארטלאך און אלע רעכט אויסער וואל־רעכט. — זייערע קינדער ווערן אויסגעגלייכט אין רעכט מיט ארבעטער קינדער.

(ספעציעלע טעלעגראמעס צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

מאסקווע, מארץ 24 (איטא). — דריי הונדערט טויזנט רעכטלאזע אידן האבן מיט פרייד געלייענט וועגן דעם נייעם באשלוס פון דער סאוועט רעגירונג, וואס דערמעגלאכט די אזוי־גערופענע "לישענצעס" (רעכטלאזע) צו קריגן ברויט־קארטלאך, ניט ארויסגעווארפן ווערן פון די דירות, צו קריגן מעדיציניש באהאנדלונג, צו שיקן זייערע קינדער אין די שולן און בכלל צו זיין גלייכבארעכטיקטע בירגער, אויסער דעם, וואס זיי וועלן נאך אלץ ניט האבן קיין רעכט צו שטימען אין די סאוועט־וואלן.

דער באשלוס איז ניט געקומען ווי אן איבעראשונג, ווייל פאר די לעצטע עטלעכע וואכן האט מען דערוואַרט אין די אידישע קרייזן, אז מען זאל ארויסגעבן ברויט־קארטלאך צו די דעקלאסירטע.

דער טעקסט פונ'ם רעגירונגס באשלוס איז נאך אפילו ניט אינגאנצן קלאר: ער זאגט ניט, אויב די וואס זיינען שוין אויסגעשלאסן געווארן וועלן קאנען צוריק פארנעמען זייערע דירות. דאך איז עס שוין זיכער, אז יעדער "רעכטלאזער" קאן ווערלאנגען א קלאגע און פאדערן צוריק אפילו זיינע וואל־רעכט. א ספעציעלע קאמיסיע וואס וועט באשטימט ווערן צו רעוויזירן דעם ליסט פון די רעכטלאזע וועט מוזן דערלעדיקן אזעלכע קלאגעס אין משך פון דריי חדשים צייט.

די באאמטע, שולדיק אין אומגעזעצלאכער באהאנדלונג פון די רעכטלאזע, וועלן שווער באשטראפט ווערן, לויט דעם באשלוס פון דער רעגירונג.

דער באשלוס דערקלערט אויך, אז די קינדער פון די רעכטלאזע וואס האבן דערגרייכט דעם שטימ־עלטער זינט 1925, אבער זיי האבן ניט געקאנט שטימען ווייל זייערע עלטערן זיינען געווען רעכטלאזע, קריגן איצט פולע שטים־רעכט, אויב נאר זיי זיינען אין זייערע באשעפטיקונגען אומאפהענגיק פון זייערע עלטערן. דאס מיינט, אז זיי וועלן איצט קאנען פאררעגיסטרירן זיך אויף די ארבעטער בירזשעס און קריגן ארבעט.

ניט ווייניקער ווי דריי הונדערט טויזנט אידן וועלן באווירקט ווערן פון דעם נייעם באשלוס, לויט אן אפשאצונג. דאס עפנט א נייעם האריזאנט באזונדערס פאר די אומגליקלאכע אידן פונ'ם שטעטל, וועלכע האבן פאקטיש ניט געקאנט קריגן קיין ברויט פאר קיין געלט, ניט האבנדיק קיין ברויט־קארטלאך.

גרויסע זינגערן נעמט ניט אויס אין אייראפע

נאלי קורטשי

די בארימטע זינגערן פון מעטראפאליטען אפערא הויז, פון ניו־יארק, וועלכע איז ארויסגעפארן דעם ווינטער אויף א טור קיין אייראפע, האט אויפגעגעבן דעם טור אינמיטן און קערט זיך אום קיין ניו־יארק, צוליב דעם שלעכטן קבלת־פנים וואס זי האט דארטן געקראגן. אירע צרות האבן זיך אנגעפאנגען אין בודאפעסט, וואו זי איז אפשר צום ערשטן מאל אין איר לעבן אויסגעפייפט געווארן. קיין פאריז האט זי שוין ניט געוואלט פארן. זי זאגט, אז זי איז א קרבן פון א פארשווערונג פון דער אייראפייאישער פרעסע.

אגב האט נאלי קורטשי לעצטנס דערקלערט, אז זי איז געווארן א קענגערן פון גראנד אפערא, וואס איז, אין איר מיינונג, אלט־מאדיש און נאריש. עס זעט אויס, ווי זי וואלט האבן שוין אירם אפגעזונגען . . .

—(::)—

אידישע שול אויטאנאמיע אין מאנטרעאל נאענט

לויט פארגעשלאגענעם רעגירונגס ביל וועלן אידן קאנען האבן זייער איינענעם שול סיסטעם, ווי די קאטאליקן און די פראטעסטאנטן.

(ספעציעלע טעלעגראמעס צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

מאנטרעאל, מארץ 24 (איטא). — די מאנטרעאלער אידן פאלגן נאך מיט דעם גרעסטן אינטערעס דעם רעגירונגס ביל אין דער פראווינציעלער לעגיסלאטור וועגן שאפן אין מאנטרעאל א אידישן "שול פאנעל" און געבן די אידן פון שטאט פולע אויטאנאמיע בנוגע דער דערציאונג פון זייערע קינדער.

דער אידישער "פאנעל" וועט, לויטן ביל, זיין ענלאך צום פראטעסטאנטישן אדער קאטוילישן, מיט'ן אויסנאם, וואס די אידן וועלן ניט האבן קיין פארטרעטערשאפט אנ'ם פראווינציעלן ראט פון פאלקס־בילדונג.

דער אידישער "פאנעל" וועט האבן דאס רעכט צו מאנען שטייערן פון אידן, צו בויען נייע שולן אדער איבערצונעמען פראטעסטאנטישע שולן אין די אידישע קווארטאלן. ער וועט אויך האבן די יוריסדיקציע איבער דעם קורס פון אינסטרוקציעס אין זיינע שולן, דעם אויסוואל פון טעקסט־ביכער, דער אנשטעלונג פון לערער און א. וו.

די איינציקע זאך אין דעם ביל פאר וואס די אידן האבן מורא, איז דאס וואס לויט'ן ביל ווערט באשטימט א אידישע קאמיסיע צו האבן צו טאן מיט דעם שול ענין, און, אויב די אסימילאטארן זאלן באהערשן די קאמיסיע, קאנען זיי ווידער אנהויבן דינגען זיך מיט די פראטעסטאנטן, און דערנאך ווייטער שיקן די אידישע קינדער אין די פראטעסטאנטישע שולן, באצאלנדיק פאר זייער אויפהאלט פון די אידישע שטייערן.

דאך גלויבט מען, אז די גרינדונג פון סעפאראטע אידישע שולן איז אומפארמיידלאך, פריער אדער שפעטער.

פיר נפשות געפונען טויט, פארגיפטעט פון גאז, אין א הויז אין קאלגארי, אלבערטא

קאלגארי, אלטא., מארץ 24. — פירלי מעקגי, 22 יאר אלט, מיט איר 2 יאריקן קינד, ריטשארד. נפשות זיינען געפונען געווארן טויט פון גאז־טשאד אין דעם הויז אין 2508 צוויי־טע סטריט וועסט, און מען גלויבט אז זיי זיינען געלעגן דארטן טויט פון לעצטן דינסטאג אן.

די טראגעדיע איז אנטדעקט געווארן נאכדעם ווי סעסיל פאל סטיל, 33 יאר, אן אנגעשטעלטער ביי די מום מאונטען אוילס, לימיטעד, איז עטלאכע טעג ניט געקומען צו דער ארבעט. די באאמטע פון דער קאמפאני האבן טעלעפאנירט צו אים, אבער זיי האבן ניט געקראגן קיין ענטפער. צום סוף זיינען זיי אוועק צו אים אין הויז, און דארט האבן זיי געפונען אים, צווויי פרויען און א קינד טויט פון גאז.

די אנדערע טויטע זיינען געווען מרס. ליליען קאקס, 27 יאר אלט, און מרס. מאַ־ סטיל איז געלעגן אויף זיין בעט, און מרס. מעקגי מיט איר קינד אויפ'ן דיל פון דעם זעלבן צימער. מרס. קאקס איז געווען טויט אין אן אנדער שלאף־צימער.

די טירן און די פענסטער פון הויז זיינען געווען פארמאכט, אויסער דער הינטער־טיר, וועלכע איז ניט געווען פארשלאסן. דער אויוון און א "ווארימער" אין צימער האבן געברענט מיט פולן פייער, און די קוימענס זיינען געווען פארמאכט. דאס הויז איז געווען פול מיט טשאד.

די פאליציי מאכט אן אונטערזוכונג.

—(::)—

היינט באנקעט לכבוד ציש"א דעלעגאט

היינט באנקעט לכבוד דעם דעלעגאט פון די ציש"א שולן אין פוילן, נתן בוקסבוים, ווערט דורכגעפירט היינט 8.30 אוו., ביי מרס. העסטרין, 316 אבערדין עווע. אלע פריינט פון די שולן זיינען איינגעלאדן. דער באנקעט וועט זיך אנהויבן אין ציַיט.

מיטוואך, 8.30 אוונט, וועט נתן בוקסבוים האלטן א לעקציע אין פרידזאל אויף דער טעמע "15 יאר לעגענדע פון אידישער קולטור ארבעט אין פוילן".

—):־:(—

טאפטס ירושה ווערט 475 טויזענט דאלאר

וואשינגטאן, מארץ 23. — די ירושה פון עקס־פרעזידענט טאפט איז ווערט 475 טויזענט דאלאר, לויט א באריכט צום ירושה געריכט.

קראנץ אויף באלפורס קבר פון אגענטור

לאנדאן, מארץ 24 (איטא). — "צום אנדיינק פון דעם גרעסטן פריינט פון אידישן פאלק", — האט זיך געלייענט דער אויפשריפט אויפ'ן קראנץ פון דער אידישער אגענטור ביים ארון פון לארד באלפור, צוגעשיקט צו זיין לויה אין וויטינגהיים.

דער אויפשריפט אויפ'ן קראנץ פון דער ענגלישער ציוניסטישער פעדעראציע האט זיך געלייענט: "מיט דאנקבארקייט צום אנדיינק פונ'ם גרויסן פארטיידיקער פון ישראל'ס באפרייאונג".

דר. וויצמאן און פעליקס ווארבורג האבן פארטראטן די אגענטור אויף באלפורס הזכרה אין וועסטמינסטער עבי נעכטן.

גרויסער עולם ערט אנדיינק פון פארשטארבענעם לארד באלפור

ארום פינף הונדערט מענשן האבן זיך נעכטן נאכמיטאג פארזאמלט אין ציון זאל צו דער הזכרה נאך לארד ארטור דזשיימס באלפור, דער פאטער פון דער באלפור דעקלאראציע, וועלכער איז געשטארבן לעצטן מיטוואך.

ס. אסטראוו האט צוזאמען מיט דעם בית יתומים כאר געמאכט אן אל מלא נאך דעם פארשטארבענעם.

מר. מעקס העפנער, פארזיצער פון דער פארזאמלונג האט געזאגט: "מיר זיינען געקומען אהער ערן דעם אנדיינק פון דעם גרעסטן שטאטסמאן פון היינטיקן יארהונדערט, א מענש וועלכער האט זיך געמאכט אומשטערבלאך דורך אן אומשטערבלאכן פאלק".

רבי י. י. כהנאוויטש האט פארגליכן דעם פארשטארבענעם שטאטסמאן מיט כרש, וועלכער האט פאראייביקט זיין נאמען דורך דער דעקלאראציע.

פראפעסאר ע. ג. פערי האט געזאגט: "ניט בלויז דאס אידישע פאלק האט געהאט א גרויסן פארלוסט דורך דעם טויט פון לארד באלפור, נאר אויך דאס ענגלישע פאלק האט געליטן א גרויסן פארלוסט".

מר. ה. י. ווילדער, פרעזידענט פון "דאס אידישע ווארט" האט געזאגט טייל־ווייז: "ווי א לייכטנדער שטערן איז געקומען די באלפור דעקלאראציע צום אידישן פאלק". פאר צוויי טויזנט יאר האבן די אידן געקעמפט פאר זייער נאציאנאלער היים, אבער דער פאקטישער פונדאמענט פאר דעם איז געלייגט געווארן נאך דער בארימטער באלפור דעקלאראציע.

רבי זילבערשטיין האט געזאגט, אז ער ווייסט ניט פון קיין אנדער מאן וועלכער איז געווען אזוי נאענט פארבונדן מיט דער אידישער געשיכטע, ווי לארד באלפור איז, און אז זיין נאמען וועט געערט ווערן אזוי לאנג ווי דאס איד. פאלק וועט לעבן.

"אן אייביקער מאנומענט פאר לארד באלפור וועט זיין א צווייפאכע אנשטריינגונג פאר דעם ווידער־אויפבוי פון ארץ־ישראל", האט געזאגט מרס. מ. ה. האלפערין, פארטרעטערין פון הדסה.

מר. ר. קאליף האט גערעדט אין נאמען פון דער י. מ. ה. א. און מאהאני, פאר דער יאנג דזשודעא.

—):־:(—

היינט לעצטע לעקציע פון ק. מרמר

"אפטימיזם און קאמף" — דאס איז די טעמע פון דער לעקציע וואס ק. מרמר וועט האלטן היינט, 8.30 אוונט אין פרייהייט־טעמפל. דאס איז זיין לעצטע לעקציע אויף זיין איצטיקן באזוך אין וויניפעג. גלייכצייטיק איז צוגעגרייט געווארן א באנקעט לכבוד דעם גאסט נאך דער לעקציע.

—(:-:)—

אידישע קאלא שטעלט פאדערונגען צו נייעם פרעמיער

ווארשע, מארץ 24 (איטא). — דער סענאט פרעזידענט שימאנסקי, וועלכער איז באפולמעכטיקט געווארן פונ'ם פרעזידענט צו פארמירן א נייע רעגירונג, האט געהאט א קאנפערענץ מיט די פארשטייער פון דער אידישער קאלא, סענאטאר קערנער און דעפוטאט דאווידסאן. די לעצטע האבן דערקלערט, אז די באציאונג פון די אידישע דעפוטאטן צו דער נייער רעגירונג הייגנען אפ אן דעם, אויב זי וועט דערפילן די אידישע פאדערונגען. די דאזיקע פאדערונגען, ווערט פארשטאנען, באציען זיך אויף די עקאנאמישע פראבלעמען פון פוילישן אידנטום.

שימאנסקי פארהאנדלט נאך מיט די פירער פון פארשידענע פארלאמענטארישע גרופעס.

—(:-:)—

"הבימה" קריגט ניט ווארשעווער אפערא הויז

ווארשע, מארץ 24 (איטא). — די פארוואלטונג פון דעם היגן פוילישן אפערא הויז האט אפגעזאגט די בקשה פון "הבימה" טרופע צו געבן איר דעם טעאטער אויף איין אוונט. אלע ניט־אידישע נאסטראלירנדיקע טרופעס קריגן יא דעם טעאטער ווען זיי קומען קיין ווארשע.

—(:-:)—

בריטישע רעגירונג האט אויסגעגעבן איבער האלבן מיליאן דאלאר אויף איינשטעלן ארדענונג אין ארץ־ישראל.

לאנדאן, מארץ 24 (איטא). — לויט אן אפיציעלן באריכט, האט די רעגירונג אויסגעגעבן אין פארבינדונג מיט די אויגוסט פאסירונגען 122,500 פונט. דערפון האט 80 טויזנט פונט אויסגעגעבן דאס קריגס מיניסטעריום, און 42,500 פונט — דאס לופט מיניסטעריום.

ארַאבער שטערן ווידער די אידן ביים כותל מערבי

ירושלים, מארץ 24 (איטא). — די אראבער האבן דעם שבת ווידער געשטערט די מתפללים ביים כותל־מערבי דורך נייע איינגעפירטע מוזיקאלע צערעמאניעס, וואס רופן זיך "זיכאר". פראנצויזיש אידישע טוריסטן וואס זיינען געווען ביים כותל־מערבי האבן זיך אויפגערעגט און האבן אויפגעפאדערט די פאליציי זי זאל זיך אריינמישן. די פאליציי האט אבער ניט געוואלט איינמישן זיך, דערקלערנדיק, אז זי האט ניט קיין אינסטרוקציעס.

טרויעריקער גרוס פון פוילן אפגעגעבן פון שליח פון ציש"א שולן, נתן בוקסבוים

עלנט, נויט, הונגער, יסורים, פיין, פארצווייפלונג, יאוש, עקאנאמישער־חורבן און אונטערגאנג, דאס איז די טרויעריקע לאגע פון די דריי מיליאן אידן אין פוילן. דעם דאזיקן גרוס האט נתן בוקסבוים, דעלעגאט פון ציש"א (צענטראלע אידישע שולן ארגאניזאציע אין פוילן), אפגעגעבן נעכטן נאכמיטאג פאר א היבשן עולם אין גרויסן זאל פון פרץ שול.

"די פוילישע רעגירונג," האט ער געזאגט, "האט איצט אויפגעגעבן איר פאגראם פאליטיק. זי באמיט זיך צו שפילן פאר דער וועלט די ראל פון א ליבעראלער רעגירונג. מען ווארפט שוין איצט ניט קיין אידן פון די באנען; מען פליקט ניט קיין אידישע בערד. די פוילישע רעגירונג האט געפונען א נייעם 'אנטשטענדיקן' מיטל צו אויסראטן די אידן פון פוילן, און דאס איז — צו שאפן אן עקאנאמישן באיקאט.

"די פוילישע רעגירונג, אין וועמענס הענט עס ליגט דער גאנצער קאנטראל איבער דער אינדוסטריע פון לאנד, האט דורך אן עפנטלאכן באיקאט צוגענומען פון די אידן יעדע מעגלאכקייט צו לעבן.

"די אידישע ארבעטער אין פוילן ווערן ניט צוגעלאזט צו קיין שום אינדוסטריע אין לאנד," האט ער געזאגט. "און די אומגעהויער גרויסע שטייערן וואס די רעגירונג לייגט ארויף אויף די קליינע אידישע סוחרים און ארימע קליינהענדלער, האט נאך שטארקער פארשארפט דעם עקאנאמישן חורבן אין אידישן לעבן אין פוילן.

פוילן פארפלייצט מיט אידישע בעטלער

"די נויט וואס שרייט ארויס פון יעדן ווינקעלע פון דעם אידישן לעבן אין פוילן," — האט ער געזאגט, "האט געשאפן פיל אידישע בעטלער, וועלכע גייען פשוט איבער די גאסן און בעטלען ברויט.

"דאס זיינען ארימע מענשן, וועלכע וואלטן געקאנט מיט עטלאכע זלאטעס פארדינען די טעגלאכע חיונה פאר זיך און פאר זייער קינדער, איז אבער וואס פאר א "געשעפט" זיי זאלן ניט עפענען, לייגט ארויף אויף זיי די רעגירונג אזעלכע שטייערן, אז זיי זיינען געצוואונגען איבערלאזן זייערע 'געשעפטן' און גיין אין גאס צו בעטלען ברויט.

אידישע קינדער ווערן גנבים

ניט האבנדיק קיין ברויט ביי זייערע עלטערן אין הויז, ניט הערנדיק קיין גוט ווארט פון זייערע פארצווייפלטע עלטערן, ציען זיך איבער די גאסן פון די פוילישע שטעט טויזנטער הונגעריקע, נאקעטע, פארצווייפלטע קינדער און זיי זוכן צו גנב'ענען פון די קעשענעס פון די פארבייער

(שלוס אויף לעצטער זייט)

וואס עס קאן פארלויפן

א שפּיצל פון א שווינדלער

די שווינדלער האבן זייערע שפּיצלאך, מיט וועלכע זיי כאפּן זייערע "העכט". אזוי ווי ניו־יארקער "העכט" זיינען געווינלאך זייער גליטשיק, האבן דערפאר ניו־יארקער שווינדלער באזונדערס שארפע און שטענדיק נייע שפּיצלאך צו כאפּן זיי.

לואיס מורהעד, 56 יאר אלט, איז אן אלטער "מעסענדזשער" (משולח) פון וואל סטריט. וואו ער פלעגט אריבערטראגן געלט און ווערט־פאפירן, ווען אזעלכע פלעגן דארפן אריבערגעשיקט ווערן פון איין אפיס אינ'ם צווייטן.

ער האט שוין דורכגעגעסן זיינע ציין אין דער מלאכה, און אזא חברה־מאן איז א הארטער ביסן פאר שווינדלער וואס דרייען זיך שטענדיק אום און זוכן רויב אויף וואל סטריט.

אנומלט קומט מורהעד צו צום אפיס פון בענדזשעמין בלאק, מיט א פאק ווערט פאפירן פון דער פ. ב. קיטש קאמפאני. ביים אריינגאנג צום אפיס באגעגנט אים א פארהאוועטער מאן, אין אפיס קליידער, און פרעגט ביי אים:

"זייט איר עס דער 'מעסענדזשער' פון קיטשעס? יא? איך ווארט דאך דא אויף אייך אזוי לאנג. גיט אהער גיכער די פאפירן".

מורהעד האט אים איבערגעגעבן דעם פאקעט. אין א האלבער שעה ארום איז געווארן א טרעוואגע: בלאקס אפיס האט ניט געקראגן די פאפירן, וועלכע מען האט זיי איבערגעשיקט.

דער שווינדלער איז דערווייל שפורלאז פארשוואונדן געווארן.

* * *

אן אמאזאנקע

עס איז ניט קיין גרויסע גבורה פאר א פרוי צו באהערשן איר איינענעם מאן, — אבער אז א פרוי נעמט אריין אין האנט זעקס פרעמדע מענער, און דערצו נאך געפערלאכע פארברעכער, איז עס שוין א שטיקל גבורה, וועלכע ס'איז כדאי צו פארצייכענען.

אין סקוירי קרייז געפענגעניש, אין טעקסאס, האבן זעקס געפאנגענע אנומלט באשלאסן צו מאכן א ויברח. דריי פון זיי האבן געכאפט דעם שעריף, געבונדן אים און פארשטאפט אים 'דעם מויל, בעת די אנדערע דריי האבן זיך א לאז געטאן צום טיר צו געווינען זייער פרייהייט.

זיי האבן אבער ארויסגעלאזן פון חשבון דעם שעריפ'ס פלונית'טע. פלוצלונג האבן זיי דערזעען זי פאר זיך מיט א רעוואלווער אין האנט, אנגעשטעלט גלייך אויף זיי.

מיט א פעסטער שטימע האט זי זיי מורא געמאכט, אז זי מיינט "געשעפט", און אז דער וואס וועט זיך א ריר טאן, זאל פריער אפזאגן וידוי.

אין עטלאכע מינוטן ארום זיינען די זעקס ארעסטאנטן געזעסן זיכער אין זייערע פארריגלטע צעלן. דאן האט די שעריפיכע אפגעבונדן און באפרייט איר שעריף, וועלכער איז געלעגן ווי א קלאץ בעת זיין פלונית'טע האט זיך גע'עסק'ט מיט די ארעסטאנטן.

* * *

צרות פון אן ערות

אז דער געריכט פארלאנגט פון אימעצן ער זאל עדות זאגן, קאן מען קיין דבר אחר ניט זיין, — אז ניט קאן פאסירן, אז מען זאל פון עדות־שטול אריבערגעזעצט ווערן אויף דער אנקלאגע באנק. וואס איז נאך ערגער ווי אן עדות־שטול...

אין מאנטרעאל קומט איצט פאר א פראצעס איבער דער ירושה פון דעם פארשטארבענעם אידישן מולטי־מיליאנער סער מארטימער דייווים. זיין פראנצויזישע אלמנה פארלאנגט, אז דער געריכט זאל צוריקציען די אפיטרופסות איבער דער ירושה, וואס איז איבערגעגעבן געווארן צו לארד שאנסעי און א. מ. ריפער.

מר. ריפער איז געווען איינער פון די עדות ביים געריכט פארהער, און עלף טעג נאכאנאנד האט ער זיך געמאטערט אויפ'ן עדות־שטול.

עס רעדט זיך אבער בלויז עדות־שטול. אין דער אמת'ן האט ער, ווי אן עדות, די גאנצע עלף טעג געדארפט שטיין אויף די פיס, בעת די געלערנטע אדוואקאטן פון ביידע צדדים האבן אים געמאטערט מיט זייערע פראגעס.

צום סוף האט ער ניט אויסגעהאלטן. דאס געריכט אליין האט דערזעען, אז ער גייט נעבאך אוים ווי א ליכט, און האט זיך מרחם געווען אויף אים, און לעצטן דאנערשטאג איז ער באפרייט געווארן פון עדות זאגן. איידער זיין פארהער האט זיך נאך פארענדיקט.

* * *

א מענשלאכער זייגער

כ. דזשעני, פון לאנדאן, ענגלאנד, איז א זייגער־מאכער. שוין 32 יאר אז ער עוסק'ט זיך מיט זייגערס, און זיין חוש פאר צייט האט זיך אזוי אנטוויקלט, אז ער אליין קאן שוין אינגאנצן זיין אן א זייגער.

צו יעדער צייט, ווען איר טוט א כאפ דעם מר. דזשעני, — איר קאנט אים אפילו אויפוועקן אינמיטן נאכט, — און טוט אים א פרעג וויפל ס'איז דער זייגער, וועט ער עס אייך גלייך זאגן. און ער מאכט קיינמאל קיין טעות ניט צו דער מינוט. דער גרעסטער טעות וואס ער האט ווען געמאכט, איז געווען אויף דריי־פערטל מינוט.

* * *

אין פארט־קרעדיט, אנט., האט א ריכטער די טעג אפגעפסק'נט, אז א דאקטאר איז ניט מחוייב צו גיין צו א פאציענט ווען מען רופט אים.

דער ריכטער האט באפרייט א לאקאלן דאקטאר וואס האט זיך אפגעזאגט פון צו גיין באזוכן א פאציענט, וועלכער איז דערנאך געשטארבן.

אידישע אימיגראנטן מיידלאך דרינגענד געבעטן צו מעלדן זיך

פאר די לעצטע יארן זיינען א צאל אידישע מיידלאך אריינגעקומען קיין קאנאדע, מיט דער הילף פון אימיגראנטן־הילף פאראיין, אין דער קאטעגאריע פון הויז־ארבעטערנס ("דינסטן", ווי מען פלעגט עס רופן אין דער אלטער היים). אזוי ווי מען האט טענות צו דער דאזיקער קאטעגאריע אידישע אימיגראנטקעס, אז זיי קומען אויף פאלשע פרעטענזיעס, און א סך פון זיי גייען ארבעטן אין די שעפער, מיט וואס זיי זאלן, הייסט עס, פארערגערן דא די ארבעטס לאגע, מוז דער אימיגראנטן־הילף פאראיין האבן א ליסט פון אזעלכע אידישע אימיגראנטקעס, וואס האבן ניט געארבעט אין קיין שעפער.

דאס איז אבסאלוט נויטיק פאר דעם פאראיין, ווייל אנדערש קאן זייער שווער ליידן די ווייטערדיקע אידישע אימיגראציע אין לאנד.

דער אימיגראנטן הילף־פאראיין בעט דערפאר דרינגענד אלע אידישע אימיגראנטקעס פאר די לעצטע יארן וואס זיינען געקומען אונטער דער דאזיקער קאטעגאריע און וואס האבן געארבעט אין הייזער, זיינען געווען ביי זייערע קרובים (ניט ארבעטנדיק אין שעפער) אדער וואס האבן דא חתונה געהאט (וואס איז אויך צופרידנשטעלנד פאר'ן אימיגראציע דעפ.), — צו מעלדן זיך גלייך צום סעקרעטאר פון אימ. הילף פאראיין, מ. א. גריי, 676 מיין סטריט.

נאטירלאך גאראנטירט זיי דער פאראיין, אז דאס קאן זיי אין קיין שום אופן ניט שאדן, — ניכער וועט עס זיין נוצלאך פאר זיי אליין, און זיי וועלן טאן א גוטע זאך פאר דער אידישער אימיגראציע.

THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper of Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East

Published daily except Saturday and Sunday

ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.

Est. 1910 Phones: 55 409—52 213

Winnipeg Manitoba

די נייע געפאר פאר דעם פראיעקט פון סעפאראטע אידישע שולן אין מאנטרעאל

דער קאמף פאר און קעגן א סעפאראטן אידישן שול סיסטעם אין מאנטרעאל איז ביז לעצטנס געווען א ריין אידישער. דאס זיינען געווען די אידישע מאסן און זייערע פארשטייער וואס זיינען געווען פאר סעפאראטע אידישע שולן, און דאס זיינען געווען די אידישע "פני" פון "אפטאון" וואס האבן נים געקאנט פארטראגן דעם געדאנק פון "אידישן סעפאראטיזם", פון "אידישער מענטאליטעט", און האבן בעסער געוואלט דערנידעריקן זיך אויף דעם מיאוס'טן אופן, איינבעטנדיק זיך ביי די פראטעסטאנטישע שולן זיי זאלן לאזן ביי זיך לערנען די אידישע קינדער, אידער צו גרינדן אן אייגענעם אידישן שול סיסטעם.

די ניט-אידן, סיי די קאטאליקן און סיי די פראטעסטאנטן, האבן גארנישט נים געהאט איסצוזעצן קעגן א דריטן, אידישן "שול פאנעל" אין דער פראווינץ. אדרבא, דאס איז זיי ווארשיינלאך געווען צום הארצן: די פראטעסטאנטן וואלט עס באפרייט פון די אידישע קינדער, וועלכע זיי האבן איבערגוואלד געדולדעט אין זייערע שולן, און די פראנצויזישע קאטאליקן דארפן דאך זיין צופרידן, וואס די אידישע קינדער וועלן ארויסגענומען ווערן פונ'ם ענגליש-פראטעסטאנטישן איינפלוס.

מיט דעם אורטייל פונ'ם פריווי קאונסיל, וואס האט געליוטעט אז די אידן קאנען פאר זיך נים פאדערן קיין שום רעכט אין די פראטעסטאנטישע שול פארוואלטונגען אין קוועבעק, און אז די לעגיסלאטור פון קוועבעק קאן געבן די אידן א באזונדער שול סיסטעם, — מיט דער באקאנטמאכונג פון דעם אורטייל איז די אידישע קעגנערשאפט צו א סעפאראטן אידישן שול סיסטעם געבראכן געווארן. דאך האבן די אידישע פני נאך אלין געפרואווט אויסבעטן געוויסע הנחות ביי די פראטעסטאנטן, אבער יענע האבן אויף אזא אומצווייזדייטיקן אופן געלאזט זיי פילן אז זיי ווילן נים האבן צו טאן מיט די אידישע קינדער אין די שולן, אז אפילו די אידישע שתדלנים האבן שוין מער נים געקאנט בויגן זייערע רוקנס, און זיי האבן פאקטיש אויפגעגעבן זייער קעגנערשאפט צום פלאן פון אידישע סעפאראטע שולן.

די רעגירונג פון פרעמיער טאשערא, וועלכע איז געווען גרייט צו געבן די אידן א סעפאראטן שול סיסטעם, האט אבער געווארט, ביז די אידן אליין וועלן זיין איינשטימיק אין דער פראגע. איצט, ווען די אידישע אפאזיציע צו דעם פראיעקט איז באזייטיקט געווארן, האט א מיניסטער פון דער רעגירונג אריינגעטראגן אין לעגיסלאטור א ביל צו דערמעגלאכן גרינדן א דריטן, אידישן שול סיסטעם, אויפ'ן אינזל פון מאנטרעאל, וואס איז אגב דער איינציקער פונקט אין דער פראווינץ, וואו עס געפינט זיך א קאמפאקטע אידישע באפעלקערונג.

אבער דא האט זיך פלוצלונג אנטוויקלט א קעגנערשאפט צו דעם דאזיקן פלאן מצד די קאטוילישע גלחים, און קארדינאל רולא, ארכיביסקאפ פון מאנטרעאל, האט די דאזיקע קעגנערשאפט אויסגעדריקט אין א בריוו צו פרעמיער טאשערא.

די פראנצויזישע קאטאליקן קעמפן אין אלע פראווינצן, וואו זיי זיינען אין דער מינדערהייט, פאר'ן רעכט צו האבן זייערע אייגענע, קאנפעסיאנעלע שולן, — פונקט אזעלכע, ווי זיי אליין גיבן די פראטעסטאנטן אין זייער אייגענער פראווינץ, אין קוועבעק. עס זעט אבער אויס, אז די דאזיקע "טאלעראנץ" פון די קאטוילישע גייסטלאכע קאן נים גיין אזוי ווייט, אז זי זאל זיך באציען אויך אויף אידן, וואס האבן אין מאנטרעאל צוועלף טויזנט קינדער פון שול-עלטער, — ניט פיל ווייניקער, ווי די פראטעסטאנטן אין שטאט.

דער אויסרייד איז — זיי האבן מורא, אז באלד ווי די אידן וועלן קריגן זייער אייגענעם שול-סיסטעם, וועט עס נאך פירן צו נייטראלע, ניט-קאנפעסיאנעלע סיסטעמען, — און דאס קאנען זיי שוין ניט דולדן.

פרעמיער טאשערא פרובירט צו בארואיקן די קאטוילישע גייסטלאכע און פאררופט זיי אויף א קאנפערענץ, וואו ער וועט זיי קלאר מאכן דעם ענין. דערווייל פארזיכערט ער זיי, אז דער געפלאנטער אידישער שול סיסטעם באציט זיך בלויז אויפ'ן אינזל פון מאנטרעאל און אז ער באשטעטיקט נאך דעם פרינציפ פון קאנפעסיאנעלע שולן. ער אפעלירט אויך צו זייער יושר פאר די צוועלף טויזנט אידישע קינדער, וועלכע קאנען ארויסגעווארפן ווערן אויפ'ן גאס שוין דעם קומענדיקן סעפטעמבער.

צי וועט דעם פרעמיער געלינגען איבערצייגן די קאטוילישע גלחים, ווייסן מיר נים. זאל עס אים אבער נים געלינגען, דאן איז דער ביל פאר א אידישן שול סיסטעם אין געפאר, — די גלחים איבן אויס א געוואלדיקן איינפלוס אויף דער געזעצגעבונג פון קוועבעק. ווען דער ביל זאל דערנאך אפילו דורכגיין, קאן ער אזוי מאדיפיצירט ווערן, אז די אידישע שול פארוואלטונגען זאלן זיין געבונדן הענט און פיס, און נים קאנען אנפירן די אידישע שולן לויט דעם וואונש פון דער אידישער באפעלקערונג.

דער אנטיסעמיטיזם אין דייטשלאנד

דער מאדערנער אנטיסעמיטיזם איז שוין אן אלטע אינסטיטוציע אין דייטשלאנד, און די אידן האבן שוין פאר צענדליקער יארן געפילט זיינע שארפע נעגל. ביז איצט האט ער אבער געווירקט הויפטזעכלאך אויפ'ן פאליטישן און געזעלשאפטלאכן געביט, און איצט הייבט ער שוין אן ווערן א וויכטיקער עקאנאמישער פאקטאר.

איצט הייבן ערשט אן די דייטשע אידן, — אפילו די "דייטשן פון אידישן גלויבן" צו פילן די פולע לאסט פון זייער אידישקייט. אזוי לאנג ווי מען האט זיי נים צוגעלאזן צו קיין רעגירונגס עמטער אדער צו ארמיי ראנגען, און מען האט זיי נים געדולדעט אין קיין געזעלשאפטלאכע אינסטיטוציעס אדער קלובן, האבן זיי דאס נאך געקאנט אריבערטראגן. איצט אבער שניידט זיך שוין דער אנטיסעמיטיזם אריין אין זייערע פרנסות. אידישע געשעפטסלייט און ארבעטער ווערן באיקאטירט און טעראריזירט, און די אידישע מאסן און אפילו די אידישע קאפיטאליסטן ווערן עקאנאמיש רואינירט פונ'ם אנטיסעמיטישן אנגריף.

די אידישע פאליטישע לאגע אין דייטשלאנד איז זיכער בעסער, ווי זי איז אין פוילן אדער וועלכן ס'איז אנדער מזרח אייראפייאישן לאנד. קיין געזעצן געצילט קעגן אידן זיינען דא פאקטיש ניטא, — נים קיין אפענע און נים קיין פארמאסקירטע. די רעגירונג פירט אויך נים אן קיין עקאנאמישע פאליטיק, וואס זאל באצוועקן אונטערצוגראבן דעם אידישן עקאנאמישן קיום.

אבער טאקע דערפאר, וואס פאליטיש קאנען די אנטיסעמיטן ווייניק אויפטאן, קאנצענטרירן זיי זייערע כחות מער אויף דעם עקאנאמישן און געזעלשאפטלאכן געביט, — און דא ווערט זייער מיאוס'ע ארבעט געקרוינט מיט דערפאלג: די לאגע פון די דייטשע אידן איז אין עצם נים פיל בעסער ביי איצטיקן מאמענט, ווי די לאגע פון די מזרח אייראפייאישע אידן. יעדנפאלס, האלט די לאגע דא אין ווערן אלץ ערגער און ערגער.

אויף דער מאפ פון אידישער נויט קומט איצט צו נאך א לאנד, — דייטשלאנד, וואו די אידן האבן ביז איצט געלעבט עקאנאמיש גאנץ גוט.

א בייזער חלום

א בילד פון רוסלאנד

(פון די סאוועטישע זשורנאלן)

אידיש פון ש. ק.

מיר חלומ'ט זיך אפט, אז איך בין א זון פון א רב.

עס באפט מיך ארום א שרעק. וואס-זשע זאל איך איצטער טאן. איך, א זון פון א דינער פונ'ם עלטסטן רעליגיעזן קולט ?

ווי אזוי איז עס פאסירט ? נים אלע מיינע זיידעס און עלטער זיידעס זיינען דאך געווען רבנים. מיין זיידע, למשל, איז דאך געווען א קברות-מאן, און קברות לייט רעכענען זיך דאך ביי אונז אלס בעלי מלאכות. קאן איך דאך אויף אזא אופן דערקלערן מיט א ריינעם געוויסן, אז איך בין אן אייניקל פון א בעל-מלאכה.

— יא, וועט מען זאגן אין דער קאמיסיע,— דאס איז דאך נאר דער זיידע. דער טאטע דיינער אבער? וועמעס זון ביסטו?

און אז א זון בין איך פון א רב אומגליק מיינער !

— ער איז שוין נים מער קיין רב, שטאמל איך.— ער . . . ער האט זיך שוין אפגעזאגט . . . ער האט שוין פון זיך אויסגעטאן . . .

— פון וואס האט ער זיך אפגעזאגט ? וואס האט ער פון זיך אויסגעטאן ? וואס, האט ער זיך די האר אפגעשניטן, ווי א גלח ווען ער ווערט אויס גלח ? האט ער פון זיך די ריאסע אויסגעטאן ? ער איז דאך נים קיין גלח ! האט ער זיך די בארד אפגעגאלט ?

ניין, ער האט די בארד נים אפגעגאלט און איך קאן נים דערקלערן, וואס ער האט פון זיך אויסגעטאן און פון וואס ער האט זיך אפגעזאגט. מיינע דערקלערונגען זיינען פאר דער קאמיסיע נים צופרידנשטעלנד. מען זאגט מיר אפ פון מיין שטעלע. איך ווער מחוץ למחנה . . .

איך גיי איבער די גאסן מיט בלוי-ווייסע שניי בארדעקט, אן א ציל און אן א צוועק. פארפאלן ! פארפאלן אויף אייביק און יאר !

— נערעכט איז געווען דער חבר קראבטער . . . זאג מיר, זאגט ער, פון וועמען דו שטאמסט, וועל איך דיר זאגן ווער דו ביסט . . . דאס עפעלע פאלט נים ווייט פון בוימעלע . . .

נערעכט איז געווען דער פארזיצער פון דער קאמיסיע, דער חבר קראבטער. מיך דארף מען אויסקראצן מיט'ן ווארצל אויסרייסן. שוין לאנג צייט געווען . . .

איך וועל אהיימפארן צו מיין טאטן, דעם רב, וועלכער האט זיך פון עפעס אפגעזאגט, נאר איך ווייס נים פון וואס. איך וועל פון אים פאדערן דין וחשבון. וואס פאר אן אומפארזיכטיקער, אומטאקטישער מענש ער איז ! ווייניק פראפעסיעס זיינען פאראן אויף דער וועלט האט ער זיך פונקט אויסגעקליבן צו זיין א רב. זיך און מיך אומגליקלאך געמאכט. האט נים געקענט זיין א קברות-מאן, ווי מיין זיינע איז געווען, אדער גאר ווערן א גייסטיקער פראלעטאריער, א בוכהאלטער, למשל, צו וואס איז ער געקראכן ווערן א רב, צו וואס ? און אויב שוין א רב, איז פארוואס זשע האט ער נים פארשטאנען, אז עס איז נים עטיש, פשוט נים אנשטענדיק צו ברענגען זין אויף דער וועלט, א זון פון א רב. האסטו געהערט אזוינס ?

איך פאר אהיים און דארטן וועל איך ערשט האבן דעם אמת'ן שמועס מיט מיין טאטן, דעם רב. עס וועט שוין זיין איינמאל א שמועס . . .

איך קום אהיים. מיר וואוינען אויפ'ן העכסטן שטאק. איך שפרינג איבער פינף טרעפן מיט אמאל. איך בין אויפגערעגט. נאר מאך זיך, אז איך בין מעלאנכאליש. געקומען אהיים זיך קריגן מיט'ן טאטן, וואס איז א רב. נאר ניטא אין מיר קיין כעס. אלע אבידעס פארגעסן געווארן.

10 יאר אינדערהיים נים געווען. איך קוש מיין פאטער און פון זיינע וואנסן און פון זיין בארד פילט זיך שמעק-טאבאק און עפעס, זים און מחיה'דיקס.

דער טאטע רעדט מיט א ציטערדיק קול: דארפסט זיך ארומוואשן מיין קינד, גיי אין וואש-צימער . . .

מיר אבער העלפט דאך עס סיי ווי נים. איך בין דאך ועבליבן א זון פון א רב. דער זיג פון די ש . . . ייערן און פון דאס עלעקטרישע לעמפל ייבער דער אידישער רעליגיע העלפט דא . . . מיר ווי א טויטן באנקעס. איז וואס זשע האב איך דא אויסגעפירט ? . .

אזא טאטן דארף מען האסן ! נאר איך פיל, אז איך האב אים ליב, ליב ווי דאס לעבן, מיט זיין בארד און וואנסעס וואס שמעקן מיט שמעק-טאבאק און נאך עפעס.

מיין פאטער האט זעכציק יאר אלטע, זיידענע ברעמען, געדיכטע אזעלכע און שווארצע, און א צייכן אויף זיין לינקער באק. א פארהיילטער שניט פון עפעס א שארפער זאך. א צייכן פון . . .

— אוי, א פארראט ! א חרפה ! איך האב ליב א רב ! א רב האב איך ליב !

דאס הארץ פון סאוועטישן בירגער, א בירגער וואס גלויבט אינ'ם אויפבוי פון סאציאליזם, ציטערט ממש פון ליבע צו א רב, צו א פארשפרייטער פון אפיום צווישן פאלק. ווי אזוי האט עס געקאנט פאסירן? נערעכט איז געווען דער חבר קראבער — דאס עפעלע . . .

א שרעק. מיין פאטער — דער בוים, א רב מיט א שיינער נביא'שער באָרד. איך מוז זיך פון אים אפזאגן. אפטרייסלען זיך פון אים. נאר איך קאן נים. ניין, איך וועל זיך שוין מיט אים נים קריגן. איך האב צו שטארק ליב מיין פאטער. איך פרעג נאר:

— פארוואס, א. פארוואס ביסטו א רב טאטע ?

דער פאטער קוקט מיך אן פארוואונדערט און צעשראקן: — וואס פלוידערסטו ? איך בין קיינמאל קיין רב נים געווען. דיר האט זיך גע'חלומ'ט. איך בין א בוכהאלטער, אן אמת'ער סאמאראדנער פראלעטאריער . . .

א חלום ! . .

ווי גוט עס איז צו זיין א געליבטער זון. ווי גוט עס איז צו ליבן א פאטער — ווען ער איז א בוכהאלטער, א סאמאראדנער פראלעטאריער — און נים קיין רב . . .

אראבישע דעלעגאציע; אראבישער און אידישער נאציאנאליזם

פון י. אייגער (ירושלים)

נאך באלד נאך די געשעענישן אין ארץ-ישראל האט דער באקאנטער ענגלישער שטאטסמאן, לארד ראבערט סעסיל פאראויסגעזאגט אז די אראבער וועט זיך באלד צעאמפפערן צווישן זיך, נים קוקנדיק אויף דעם אחדות און התלהבות פון יענע טעג. דאמאלסט האט זיך נים געגלויבט, ווייל דער אראבער פראנט איז געווען שטארק איינהייטלאך. איצט אבער זעט מען שוין בולט אז סעסיל האט געהאט רעכט: דער אראבישער מ'כלומרשטער נאציאנאליזם קאן נים ביישטיין דעם ערשטן קליינעם נסיון ווי שיקן א דעלעגאציע קיין לאנדאן. אלע ווילן פארן, עס האט זיך אויפגעוועקט דער אלטער שטרייט צווישן די מיוחס'דיקע משפחות און יעדע פון זיי איז באַרייט צו שטרייטן ביז דעם לעצטן טראָפען בלוט, ווייל אויב זי וועט מותר זיין אין אזא וויכטיקן ענין ווי פארן קיין לאנדאן, וועט דאס הייסן אז זי פארנעמט א קלענערן ארט און דאס איז פארבונדן מיט כבוד און מיט געלט. די אראבישע פרעסע האט געשריגן געוואלד: אזוי זארגט איר פאר'ן פאלק, פאר זיינע נאציאנאלע אינטערעסן ? ווי שעמט איר זיך נים ? נאר שרייט חי וקים ! פוסטע ווערטער ! וואס פאר נאציאנאלע אינטערעסן, ווען עס איז קיין נאציע נישטא. דא זיינען בלויז פריוואטע אינטערעסן פון משפחות, פון שבטים נאר נים פון קיין נאציע.

ענדלאך האט מען זיך מיט גרויסע שוועריקייטן אויסגעגלייכט (די אראבישע באפעלקערונג נעמט אין דעם נים קיין אנטייל). דארף מען אבער האבן אויף הוצאות דריי טויזנט פונט, און שטעלט זיך פאר אז צווישן די אלע מאגנאטן, וועלכע זאלן ארויסברענגען פון זייער הונדערטער טויזנט דונאמס באדן און קאלאסאלע אומבאוועגלאך פארמעגנס אין די שטעט, האט זיך נים געפונען קיין איינער וואס זאל וועלן פארן אויף אייגענע הוצאות. דער אראבישער אויספיר קאמיטעט האט פאר דעם דאזיקן צוועק ארויפגעלייגט א שטייער אויף די אראבער אין די שטעט און אין די דערפער, אז דער ארימער אראבער זאל באצאלן פאר דעם פארגעניגן און כבוד וואס דער עפענדי וועט האבן פון אזא רייזע קיין לאנדאן. שרייט ווידער די אראבישע פרעסע: היתכן? הויפטזעכלאך — די עסקנים פון די מ'יוחס'דיקע משפחות. א טייל פון זיי אגיטירט קעגן שיקן א דעלעגאציע קיין לאנדאן בכלל, ווייל זי וועט דארט גארניט אויפטאן. די ענגלענדער וועלן זיך סיי ווי מיט איר נים רעכענען און וועלן נאר מעגלאך, איר באַפוילן זי זאל חתמ'ענען עפעס א פאפיר. די דאזיקע עסקנים זיינען קעגן וועלכן עס איז אפמאך מיט ענגלאנד; זיי פאדערן פולע זעלבסטשטענדיקייט, זיי ווילן נים ענגלאנד, נאר רוסלאנד . . .

דער גרעסטער קעגנער פון ענגלאנד, א פארשטייער פונ'ם אלוועלטלאכן אנטיאימפעריאליסטישן פארבאנד, ריכטיקער: אן אגענט פון דעם דריטן אינטערנאציאנאל זאגט זיך שארף ארוים קעגן דער דעלעגאציע, וואס איז געוויילט א היפעלע יחסנים און ער לאכט . . . ווי דער קאלאניען-מיניסטעריאום . . . מיט איר האנדלען, ווי די כלומרשט . . . דעלעגירטע וועלן פארברייננגען א . . . נאטן אין ענגלאנד און אין . . . וועלן מאכן לוסט רייזעס און . . . מען צוריק מיט א גע'חתמ'ט שטיקל פאפיר, וואס האט קיין ווערט נים. צווישן אנדערש שרייבט ער: די ארץ-ישראל פראגע איז קלאר: ארץ-ישראל דארף זיין פריי אין דער אלגעמיינער אראבישער פאראייניקונג; אזוי איז דער ווילן פון א גרויסער מערהייט, אויסער א קליינע מינדערהייט, וועלכע איז מסכים איבערצולאזן דעם ענגלישן מאנדאט א ן באלפורס דעקלאראציע . . .

און ער פאדערט אז די דעלעגאציע פון יחסנים זאל פאראויס דערקלערן א י ר שטעלונג צו דער דאזיקער פראגע און פארענדיקט מיט דראאונגען — ווען די דעלעגאציע וועט צוריק קומען מיט אירע פלענער און פארשלאגן, וועט דאס פאלק איר געבן א שארפן ענטפער . . .

א צווייטער קעגנער שרייבט אין א שארפן ארטיקל קעגן דער דעלעגאציע: "איר קאנט לאכן, מיר אבער ווייסן ווער איר זייט ! די ארץ-ישראל פראגע וועט געליזט ווערן נאר אין ארץ-ישראל גופא. איר ווילט וואס גיכער פארן כדי מען זאל נים ווייסן אייער ווירקלאכן מיין. איר זייט דעליגירט בלויז פון משפחות, ווייטער פון קיינעם. איר זעלבסט, און נאר איר, וועט ציען נוצן פון אייער נסיעה, וועלכע איר מאכט אויפ'ן חשבון פון די ארימעלייט . . . איר קאנט, ווייל מיר ווייסן שוין איצט ווארום איר האט מורא פאר די פארזאמלונגען פון די פויערים . . . דאס פאלק איז שוין נים דער וואס איז אמאל געווען, ער וויל נים קנעכטן, נים אייך, נים די דעלעגאציע. אויב עס איז ווירקלאך פאראן א פראגע, דארף זי געליזט ווערן אין ארץ-ישראל, און אין אלגעמיינער פארזאמלונג, אין וועלכער עס וועלן אנטייל נעמען פארשטייער פון אלע פאלקס-שיכטן. נאר אין אזא פארזאמלונג וועט געליזט ווערן די ווירקלאכע פראגע פון לאנד און זי וועט מאכן א סוף צו די אומרועיק אויפשטאנדן א ו ן שפיכות-דמים. נאר אזא פארזאמלונג, אבער נים איר, וואס איר ווילט כאפן פיש אין אומריינער וואסער, אפ.סמ'ט יעדנס מיינונג און פארוואנדלען דאס פאלק אין א מעלקנדיקער קו . . ."

אט אזוי זעט אויס דער אראבישער נאציאנאליזם אין ארץ-ישראל, נים קוקנדיק אויף דער ענערגישער אונטערדריקטונג פון די ענגלענדער, ווייל דאס דארף זיין קלאר: וועגן נים די ענגלישע שונאי ישראל וואלט מען נאך לאנג. ג א נ ץ לאנג נים געברויכט דאס ווארט נאציאנאליזם. וועלכער האט נאך ווירקלאך נים קיין שום אינהאלט ביי די אראבער, און זיי וואלטן מיט אידן די גאנצע צייט געלעבט אין פרידן.

איצט וועלן מיר זעען א פאר שטריכן פון נאציאנאלער דיסציפלין ביי אידן. הגם אויך דא איז נאך ווייט פון פאלקאמענהייט, אבער אין אן אנדער זין און איבער אנדערע אורזאכן. דער נאציאנאליזם ביי אידן איז גענוג שטארק, ער איז א גרויסער, דאמינירנדער פאקטאר אין לעבן פון דעם פאלק, נאר די אידן האבן זייערע א היסטארישע קראנקהייט: זיי גריבלען זיך איבער דער מאס און שאפן אלץ נייע טעאריעס; זיי קאנען זיך נים אנזעטן מיט גייסט ווי רייך זיי זאלן מיט אים נים זיין, און זוכן אימער אויסצוטוישן זייער ביסל מאטעריאלע ווערטזאכן אויף גייסט. דאס איז נים קיין ברכה, נאר א קללה ! ווער ווייסט ווען מ'וועט דאס ביי זיי אויסווארצלען ? די איינציקע האפענונג איז אויף ארץ-ישראל. פארנעמט שוין א שטיקל רעאלע פאזיציע אויפ'ן וועג צו א היימלאנד, און מ'שטיינס געזאגט — שווער און לאנג איז נאך דער וועג, קומט צוגיין א ראקטאר מאגנעס און זאגט אז צופיל זיינען מיר אריינגעטאן אין עולם-הזה, אין גשמיות, און ער שלאגט פאר ארומצושניידן די איינציקע האפענונג פון א גאנצען פאלק לויט דער "עטיק" פונ'ם ענגלענדער דזשאן פילבי. איז דאס נים א נגלענדער — די עטיק פון ענגלענדער און פעלקער רעכט, אין פעלקער יושר, אן ענגלענדער, וואס איז אימפעריאליסטיש פון קאפ ביז די פיס, און וואלט געוואלט איינשלינגען די גאנצע וועלט. עס איז לעבערלאך; עס טוט אבער אויך וויי.

יא, אט דאס איז אונזער ערנסטע קראנקהייט. און דאך היטן מיר אונזער נאציאנאלע דיסציפלין, — נים קוקנדיק אויף די פילע רייבונגען און שארפע קעגנערשאפט צווישן פארטייען און שאטירונגען אינ'ם ציוניזם, מאכט דאך קיינער נים קיין זעלבסטשטענדיקע ארויסטרעטונגען. די נאציאנאלע דיסציפלין ווערט נים פארלעצט קאן דען זיין נאך א גרעסערער אנטאגאניזם ווי צווישן דעם רעגירנדן ציוניזם און זיין אפאזיציע — די רעוויזיאניסטן ? און דאך האבן די לעצטע ביז איצט נאך קיינמאל נים געמאכט קיין ערנסטן שריט וואס זאל פירן צו דיסציפלין פארלעצונג. די רעוויזיאניסטן זיינען קעגן דער גאנצער פירונג, זאגאר קעגן דער ווירטשאפטלאכער פירונג, וועלכע זיי קריטיקירן אפט און מילד, און דאך האבן זיי למשל, קיינמאל נים געפירט קיין קאמפאניע קעגן קרן-היסוד, נאר זיי שטיצן אים גלייך מיט אלע איבעריקע ציוניסטן. די רעוויזיאניסטן עקזיסטירן שוין עטלאכע יאר און דער קרן היסוד זאמלט שוין דעם פינפטן מיליאן פונט, און מיר האבן קיינמאל נים געהערט קיין רמז קעגן דעם דאזיקן פאנד מצד די רעוויזיאניסטן. זיי אנערקענען אז ער איז איינער פון די וויכטיקסטע נאציאנאלע אינטערעסן, וועלכן פארטייען שטרייט דארף נים בארירן. אט מיט אזא נאציאנאלער דיסציפלין דארף מען זיך שוין נים שעמען.

די אידן אין מאראקא -- אמאל און היינט

פון ש. גרינבלוי

מאראקא, דעם צפון טייל פון אפריקע, וואס די אראבער רופן אן "אל מאגהריב אל-אקסא" ד. ה. "דער ווייטער ווינקל פון מערב", איז פארבונדן מיט דער אידישער געשיכטע זייט פיל יארהונדערטער. נעקסט צו בבל און שפאניען איז עס אמאל געווען דער גרויסער אידישער גלות צענטער און אזוי נעקסט צו שפאניען האבן די אידן קיין שום אנדער לאנד נים געליטן אזויפיל ווי אין מאראקא.

מאראקא איז אמאל געווען א טייל פון דער אפריקאנישער רוימישער פראווינץ "מאוריטאניא", נאך דעם צוזאמענברוך פון דער רוימישער אימפעריע, האט דער קריסטנטום וועלכער האט זיך צו יענער צייט פארשפרייט איבער אייראפע אויך עננומען זיך איינווארצלען אין מאראקא. מאראקא וואלט געווארן א קריסטלאך לאנד, ווען נים די אראבער, וועלכע האבען אין זיבעטן יארהונדערט פארשפרייט זייער הערשאפט אין צפון אפריקע און געמאכט דארט א סוף צום קריסטנטום, וועמעס פלאץ עס האט באלד פארנומען די מאכמעדאנישע רעליגיע. די אראבער האבן אבער נים אזוי לייכט באזיגט מאראקא, דען די בערבערן, די אריגינעלע איינוואוינער פון דעם לאנד האבן העלדיש געקעמפט קעגן די ארייננדרינגער און אין דעם דאזיקן קאמף האבן אויך פיל אידישע שבטים גענומען אן אקטיוון אנטייל. די זאגנענאנטע "אידישע בערבערן", וועלכע האבן ווי געהאט א פארגעפיל דאס זיי וועלן האבן פיל צו ליידן אונטער דער מאכמעדאנישער הערשאפט און זיי האבן פארצווייפלט געקעמפט קעגן די אראבער.

די אידן אין מאראקא באשטייען פון צוויי הויפט גרופן, — די שפאנישע און די פארטוגעזישע אידן, וועלכע שטאמען אפ פון די אנוסים וועלכע זיינען דארט אנטלאפן פון די פלאמען פון דער "הייליקער" אינקוויזיציע, און די דערמאנטע "אידישע בערבערן", וועלכע זיינען די עלטסטע אידישע איינוואוינער פון מאראקא.

די אידישע בערבערן האבן לעגענדעס אז זייערע אור-עלטערן האבן זיך באַזעצט אין מאראקא נאך פריער פון דעם ערשטן חורבן, אין באריאן, א שטאט אין דעם אינערלאכן טייל פון מאראקא. זיי האבן אויך א לעגענדע, אז א געוויסע שול פון דער אויבנדערמאנטער שטאט, וועלכע איז שוין זייער אן אלטע און וועלכע איז פארוואנדלט געווארן פון דעם רוימישן קריסטלאכן קייזער יוסטיניאן אין א קלויסטער, איז געבויט געווארן אין די צייטן פון שלמה המלך און דאס שלמה אליין האט געבויט די דאזיקע שול . . .

די לעגענדע איז נאטירלאך אן אומזיניקע. זיכער איז אבער, אז די אידן האבן זיך באזעצט אין דעם דאזיקן לאנד נאך פאר דעם צווייטן חורבן, ווי דאס איז מצבות אויף אן אלטן אידישן בית עלמין אין אל האמאדא אין דער פראווינץ טאפעליט, דרום אפריקע.

אין דער אראבישער געשיכטע פון מאראקא ווערט דערציילט פון א העלדישער אידישער פרוי דאהיא אדער דאמא, וועלכעס נאמען העברעאישער נאמען איז געווען חנינה, זי איז געווען די אנפירערן פון די אידישע בערבערן און האט העלדיש געקעמפט קעגן דעם אראבישן גענעראל האסאן איבן נומאן. די העלדישע אידישע פרוי איז געפאלן אין שלאכט מיט די אראבער אין יאר 703.

עס איז פעסטגעשטעלט געווארן אז פילע בערבערישע שבטים וועלכע זיינען איצט מאכמעדאנער זיינען געווען אידן פאר דער אראבישער אונטערארבונג. עס איז אבער נים זיכער, דאס יענע האבן טאקע אפגעשטאמט פון אידן אדער זיינען געווען גרים, ווייל אידער דעם אנקום פון דעם מאכמעדאניזם האט די אידישע רעליגיע געהאט פיל אנהייננגער אין מאראקא. דאס זעלבע איז נים נאר זיכער, דאס מאנכע פון די אידישע בערבערן שבטים עקזיסטירן נאך איצט אין מאראקא זיינען אפשטאמער פון גרים.

די אידישע רעליגיע האט געמאכט א וועג פאר דער מאכמעדאנישער רעליגיע אין מאראקא פונקט ווי זי האט דאס געטאן פאר דער קריסטלאכער רעליגיע אין די גריכישע לענדער, אין בײדע פאלן האבען די אידישע לערער גענומען אויסהייבען א שטארקן איינפלוס אויף די געצנדינערישע פעלקער און דער איסלאם און קריסטנטום האבן זיך גיך פארשפרייט.

ווען די אראבער זיינען געווארן די הערשער פון מאראקא האבן זיי מיט גוטן אדער מיט בייזן געמאכט די אונטעריאכונג פון די אידישע בערבערן און געטריבען זיי צו ווערן מאכמעדאנער. די אידן האבן געמאכט א הארטנעקיקן קאמף און א רייע מורא'דיקע שחיטות זיינען פארגעקומען, א טייל פון אידן זיינען אנטלאפען אדער ארויסגעטריבן געווארן אין די ווייטסטע ווילדע געגנטן פון הינטערלאנד. אין די אטלאס געגנטן, אין די ריף בערג, און נאך ווייטער, אין די אאזיסן פון דעם מדבר סאכארא, א קליינער רעשט איז געבליבן אין די מאראקאנער שטעט וואו זיי זיינען אונטערגעווארפן געווארן צו שרעקלאכע דערנידערונגען און אויך צו אפטע שחיטות. כמעט אלע בערבערישע אידן וואס עקזיסטירן נאך איצט אין מאראקא געפינען זיך אין די פארווארפענע געגנטן פון הינטערלאנד. יענע פון די בערבערער אידן וועלכע זיינען געבליבן אין די גרויסע מאראקאנער שטעט, האבן זיך שנעל אויסגעמישט מיט די שפאנישע און פארטוגעזישע אידישע פליכטלינגען וועלכע זיינען אנטלאפן פון דער בלוטיקער אינקוויזיציע. די לעצטע נים אן ערך העכער אין קולטור זיינען באלד געווארן דער רוב מנין ובנין פון די מאראקאנער אידן, א חוץ די אידישע בערבערן אין הינטערלאנד, וועלכע זיינען געבליבן אפגעזונדערט פון זייערע מער ציוויליזירטע ברידער, — די לעצטע ריידן נאך עד היום אמימיסטן א שפאנישן זשארגאן, ווערנד די בערבער אידן ריידן די בערבערער שפראך. עטלאכע פון די אידישע בערבערער שבטים לעבן נאך אין א האלב ווילדן צושטאנד.

די בערבערער אידן אונטערשיידן זיך ווייניק פון די ניט-אידישע בערבערישע שבטים. זיי גייען געקליידעט ווי די לעצטע און זייער לעבנס ארט איז כמעט דער זעלבער, אויסער דעם וואס זיי שטייען אויף א פיל העכערן שטאפל פון מאראל ווי זייערע ניט-אידישע שכנים.

מאנכע פון די בערבער-אידן ווערן ווערן נאך עד היום גרויזאם פארפאלגט פון די ניט-אידישע שבטים, פון וועלכע מאנכע האבן זיך ביז ערשט נים לאנג צוריק געהאלטן זייערע אידן אין א צושטאנד פון שקלאפעריי. דאגעגן האבן מאנכע אידישע בערבער שבטים שטענדיק געלעבט אין פראקטישער אומאפהענגיקייט.

נים אלע אראבישע הערשער אין מאראקא זיינען געווען גלייך אין זייערע באציאונגען צו די אידן. די מייסטע זיינען געווען ווילדע פאנאטיקער און טיראנישע דעספאטן, מאנכע אבער זיינען געווען טאלעראנט און אויפגעקלערט און אונטער זייער הערשאפט האבן די אידן פון מאראקא אויפגעבליט, ספעציעל אין די יארן צווישן ניינטן און צוועלפטן יארהונדערט. אין יענער צייט האט מאראקא ארויסגעגעבן גרויסע תלמוד'יסטן. די וויכטיקסטע אידישע קהלה אין מאראקא איז דאן געווען אין פעז. דארט איז געווען אלס רב דער בארימטער געלערנטער פאטער פון דעם באוואוסטן גאון ר' שמואל איבן חפני. די גאונים פון בבל רב שרידה און רב האי גאון און אויך שפעטער רב סעדיה גאון האבן געפירט א קארעספאנדענץ אין הלכות מיט די רבנים פון מאראקא.

אין פעז זיינען אויך געבארן געווארן די בעלי הדקדוק דונש בן לאברעט און דוד חיה.

פאר יענער צייט האבן אידן געלעבט אין מאראקא אומגעשטערטערהייט. בלויז וואס זיי האבן געהאט צו צאלן א ספעציעלן קאפ-שטייער צו די מאכמעדאנישע הערשער. אין יאר 1146 איז אבער אויפגעשטאנען א נייע דינאסטיע אין מאראקא וואס האט אנגעטאן די אידן פיל צרות. הונדערטער אידן זיינען געצוואונגען געווארן אנצונעמען די מאכמעדאנישע רעליגיאן, זיי זיינען אבער געבליבן מאכמעדאנער בלויז אין נאמען, אין דער אמת'ן זיינען זיי געווען די זעלבע אידן ווי פריער. אין יענער צייט איז אויך ארויסגעגעבן געווארן די גזרה אז די אידן פון מאראקא מוזן טראגן ספעציעלע קליידער מיט א געלן צייכן אויף זייערע מלבושים אום זיי זאלן דערקענט ווערן אין גאס. אידיש לעבן און אייגנטום איז געווארן הפקר, און פאר דערמארדן א אידן האט דער מערדער געהאט בלויז צו באצאלן געלט שטראף און דאס אויך נים אימער.

טראץ די אלע פארפאלגונגען זיינען אין מאראקא צוגעקומען טויזנטער אידן פון שפאניע און פארטוגאל אין פארלויף פון 14טן און 16טן יארהונדערט, דען ווי שלעכט עס איז געווען די אידישע לאגע אין מאראקא איז זי נאך אלץ בעסער געווען ווי אין שפאניע.

די אידישע רעכטלאזיקייט פון מאראקא האט עקזיסטירט ביז צו דער סאמע לעצטער צייט ווען מאראקא איז געווארן צום גרויסן טייל א וואסאל פון דער פראנצויזישער רעגירונג.

צום אנפאנג פון דעם 17טן יארהונדערט האבן די אייראפייאישע מאכטן גענומען אריינדרינגען אין אפריקע. דאס האט געפירט צו דעם דאס מאנכע מאראקאנער אידן זיינען געשטעלט געווארן אין קאמערציעלע באדינגונגען אדער קאמערציעלער דינסט פון די פרעמדע מעכטער און אזוי ארום באקומען זייער שוץ וואס האט זיי באפרייט פון אלע אויסנאם געזעצן. די רעכטלאזיקייט פון די אידישע מאסן איז אבער געבליבן ווי א געזעץ ביז צו דעם יאר 1789 נאך דעם טויט פון בען א איד.

סולטאן סידי מחמד איז פארגעקומען א שרעקלאכע שחיטה אויף אידן, ווייל זיי האבן נים געוואלט שטיצן סידי מחמד'ס ברודער אין זיין קאמף פאר דעם טראן. דעם סולטאנס ברודער, וועלכער איז געווען גובערנאטאר פון טעטואן וואס געהערט איצט צו דער שפאנישער רעגירונג, האט געלאזט כאפן אלע רייכע אנגעזענע אידן פון שטאט, האט זיי געלאזט צובינדן צו די עקן פון פערד און אזוי געשלעפט איבער די גאסן פון שטאט. דער המון האט זיך באנוצט מיט דער געלעגנהייט פאר אן אלגעמיינער שחיטה אויף אידן, א גרויסע צאל אידן זיינען אומגעקומען און פיל אידישע פרויען זיינען דאן געשענדעט געווארן.

שחיטות זיינען אויך דאן פארגעקומען אין אנדערע מאראקאנער שטעט און אין טאנזשיר איז הינגעריכטעט געווארן דער שפאנישער קאנסול, וועלכער איז געווען א איד מיט דעם נאמען שלמה חזן אויף א בלבול פון "פארראט".

אין יאר 1859 ווען די מלחמה צווישן שפאניען און מאראקא האט ווידער אויסגעבראכן האט דער המון זיך אבגענגעבן בלויז מיט דעם וואס ער האט זיך אפגערעכנט מיט 400 אידן פון שטאט וועלכע זיינען אויסגעקוילעט געווארן.

אין 1864 איז אין מאראקא פארגעקומען אן עלילת דם וואס איז פאראורזאכט געווארן פון דעם שפאנישן קאנסול אין דער שטאט סאפיע. דער קאנסול איז געווען א ווילדער אנטיסעמיט. עס איז אנטשטאנען א בלבול דאס די אידן האבן דערמארדעט א שפאניער פאר "ריטואלע שוועקען". אויף דעם פארלאנג פון קאנסול זיינען ארום צוואנציק אידן ארעסטירט געווארן און עטלאכע זיינען באלד הינגעריכטעט געווארן און וועלכן ס'איז פראצעס. די איבעריקע האט דערווארטעט דער זעלבע שיקזאל. די אידן פון מאראקא האבן זיך דאן געווענדעט צו דעם בארימטן אידישן פילאנטראפ מאנטעפיארע, וועלכער איז געפארן גלייך קיין מאראקא און פערזענלאך פארלאנגט פון דעם סולטאן צו באפרייען די אומשולדיקע אידן. מיט דער שטיצע פון דער ענגלישער רעגירונג האט מאנטעפיארע ניט נאר אויסגעקעמפט די באפרייאונג פון די ארעסטירטע נאר דער סולטאן האט אויך ארויסגעגעבן א "פירמאן" (מאניפעסט), דאס אידן אין גאנץ מאראקא זאלן באַשיצט ווערן און ווער עס וועט וואגן צו אטאקירן א אידן זאל שווער באשטראפט ווערן.

—(::)—

א כעלמער חכמה

א כעלמער אי האט געהאט א שכן א קריסט, א שונא ישראל, וואס האט דעם אידישן שכן אנגעטאן ביטערע צרות.

מאכט זיך אז דער קריסט איז סוף כל סוף געשטארבן און דוקא אום ראש חודש ניסן. דערציילט דאס דער איד צו זיין ווייב, וועלכע גיט אויף דעם א מאך:

— ס'ארא שווארצע מזל דער חזיר האט דאס, צו שטארבן אין חודש ניסן ! אויף יענער ארט האט ער דאך בעסער געקאנט שטארבן א איד.

אין שטראָם פון לעבן

שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין אַמעריקע

פון דר. ל. בן

(פאָרטזעצונג)

און אַזוי ווי ער האָט איבערגעלאָזן איין צייטונג ביי זיך, האָט ער אַ קוק געטאָן אויף איר, און האָט צוגעלייגט:

— ניט אַזוי, מיין צייטונג? איך מיין אונזער צייטונג . . .

— פאַרוואָס רופסטו עס "אונזער צייטונג? — האָט עני מיט אַ שמייכל געפרעגט.

ער האָט געענטפערט:

— אַזוי פלעג איך זי אַמאָל רופן אין ראַניש: . . . איך בין געווען שרעקלאַך בייז אויף איר. ערשטנס, ווייל דער רעדאַקטאָר האָט ניט געוואָלט דרוקן מיינע אַרטיקלען, "האַרטע עבריי" — האָט ער גע'טענט'ט. צווייטנס, ווייל זי איז ניט געווען גענוג רעוואָלוציאָנערישׂ פאַר מיר . . .

זיי זיינען אַריין אין "קיבעצאַרניע". אַ טומל האָט זיך קענן זיי געטראָגן. און אַ געמיטשטער גערויך פון טאַבאַק־ רויך און גיפטיקע האָט אַ זעץ געטאָן זיי אַנטקעגן . . .

ראַבינס האָט אַ טראַכט געטאָן:

"העלאָ! דאָס, איז דאָס!!. . .

אַזוי ווי די שאָטנס פון זיי אַמאָליקן פילן און טראַכטן וואָלטן צו אים איצט געשריבן דורך דעם דאָזיקן טומל; ער איז געווען אַביסל אויפגערעגט . . .

ער איז צוגעגאַנגען מיט עניו צו אַ ליידיקן טישל און זיי האָבן זיך אויסגעגעבן אין דער קראָוואָטן און אין פראַנטיש אין די קראָוואָטן.

די ערשטע עטלאַכע מינוטן האָט ראַבינס ניט געוואָגט זיך אויצוקוקן, ווייל אים האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ווי נאָר ער וועט די אויגן אויפהויבן, אַזוי וועט אַר גלייך לערזען די אַמאָליקע באַקאַנטע, מאַנערער און אויסגעהונגערטע פנים־ער פון די אידישע ליטעראַטן און ראַדיקאַלן, מיט די נערוועזע און פלאַמענדיקע אויגן, מיט די היטלען אויף די פאַטיליניצעס און די צעשויבערטע האָר איבער די שטערנס; — וועט דערזעען זיי אין זיי־ערע אַלטע, צעקנייטשטע קליידער מיט די ברודיקע קראַגן איבער די פאַרחרייטע שניפּסלאַך, און זיי וועלן אים אויף דער־זעען און וועלן אים גלייך דערקענען, און עפּעס האָט ער מיט אַמאָל דערפילט, אַז ער, דער רייכער, דער עלעגאַנט אויסגע־פּיצטער ראַבינס, איז דאָ ניט אין פּלאַץ, אָבער, וועגן ער האָט דערהערט פון אַ דער־ביישיקן טישל אַ געשריי: — "וועיטער, פרעגט דעם באַלעבאָס אויב ער האָט צו 'קעשן' אַ טשעק פון פּופּציק דאָלאַר און ניט מיר אַ קעסטעלע פילים מאַרים סי־גאַרעטס" — האָט דאָן ראַבינס די אויגן אויפגעהויבן, אַ קוק געטאָן אַרום זיך און אַ טראַכט געטאָן: "מיר זיינען, חפּצים, ניט אין דעם ריכטיקן פּלאַץ . . . "

די אַלע מענשן וואָס ער האָט אַרום זיך געזען, האָבן אויסגעקוקט זאַט אַזאַ, זיי זיינען געהאָן אָנגעטאָן ריין און ציכטיק, אַנערע זאַגאַר פראַנטיש. אין זיידענע העמדער, מיט בלישטשענדיקע שפּיליקעס אין די קראָוואַטן און אין פראַנטיש קאַ־לירטע, גלאַנציקע שיך. און אַנדערע, פון די אינגערע, האָבן מסיח אויסגעזען, מיט דעם אופן, ווי די לאַקענדלאַך זיינען ביי זיי פאַרקאַטט געווען, און בכלל, ווי זיי האָבן זיך געראַלטן, ווי קאַקעטישע מיידלאַך, צי נאָר ווי וואַיילע יונגען . . .

אמת, זיי האָבן אויף געליאַרמט, אויף גערעדט עטלאַכע מיטאַמאָל, אויף איבער־געשלאָגן איינער דעם אַנדערן, און אויף געוואָרפן מיט די הענט; אָבער זייערע פּנים'ער זיינען ניט באַלעבט געווען מיט דעם פייער פון אַ צעפלאַקערטער נשמה, אין זייערע אויגן האָט ניט געברענט יענער פלאַם פון דעם גלויביקן, וועלכער האָט פראָטעסטירט און געקעמפט קעגן די אומגערעכטיקייטן אין זיין סביבה און אין דער גאַנצער וועלט. — יענער פלאַם, וואָס ער, ראַבינס, האָט אַזוי גוט אַמאָל אַליין געהאַט, און וועלכן ער איז אַהער געקומען ווידער צו זעען . . . ניין, ניט מיט קיין הייליקן פייער האָבן די פּנים'ער און אויגן פון די ראַדיקע מענשן געהויכט נאָר מיט רואיקער זעלבסטצופרידנהייט, מיט טרישער זאַטקייט און מיט "איך פייף אויף דער גאַנצער וועלט . . . "

— מיר, זיינען ניט אין דעם ריכטיקן פּלאַץ — האָט ראַבינס זיך אַ קער געטאָן צו עני'ן.

— דו מיינסט אַזוי — האָט זי זיך אָנגערופן.

— ניט די מענשן — האָט ער געענטפערט — קיין איין באַקאַנטן פון אַמאָל זע איך דאָ ניט.

— אפשר זיינען זיי שוין מער ניטאָ?

פאַרגעס ניט, זיי־בעצאַ־ אַכצן יאָר . . .

דער "פּעטער" האָט עסן געבראַכט און פאַר זיי אויפ'ן טיש אויעגקעשטעלט. ראַבינס האָט אים געגענען אויספרעגן, און ער האָט זיך דערוואוסט, אַז ער איז טאַקע אין דעם ריכטיקן פּלאַץ, און אַז די מענער פון דעם פייער האָבן אים געגרעטן, אַז ער איז אַ דייטשער אין דאַדיקאַלן.

ער האָט זיינע אויגן ניט געגלויבט.

— די קאַנסט זיך גאָרניט פאַרשטעלן, עני, ווי איבערראַשט איך בין — האָט ער געזאָגט — אידישע ליטעראַטן און ראַדיקאַלן מיט אַזאַ אויסזעען אַז ניט אַנגעטאָן . . . אידישע ליטעראַטן און פּופּציק דאַלאַרדיקע טשעקס . . . אידישע ליטעראַטן, און די סיגאַרעטס וואָס האָט מען אַמאָל דאָ געהערט . . . "

איך רויכער . . . עפּעס גאָר אַ נייע וועלט! . . .

און דאָ איז זיין בליק געפאַלן אויף דער אידישער צייטונג, וואָס ער האָט פריער אויעגקעלייגט אויפ'ן טיש, און ער האָט צוגעלייגט:

— און די קאַפּיטאַליסטישע געבידע פון דער צייטונג . . . מערקווירדיק, ניט צו דערקענען! . . .

ער האָט גענומען עסן, און ער האָט איר בערגוואַלד געגעסן. ער איז שוין אָפּגעווייזן געווען פון אַזאַ סאָרט עסן, און, בפרט, פון אַזאַ סערווירן. עני האָט אויך אָן אָפּעטיט געגעסן, און זי האָט זיך מיט דערפרייט, ווען זי איז דאָס איר בערגעקומען . . .

דערנאָך האָט ראַבינס זיך געגומען צו־הערן צו דעם אַרומיקן שמועס, ער האָט געוואָלט האָבן אַ באַגריף וועגן וואָס דאָ ווערט היינט געשמועסט, און זיין געהער האָט אונטערגעכאַפּט אָפּגעריסענע פראַזען, דאָ פון אַ געענטערן טישל, און באַלד פון אַ ווייטערן . . .

— נעטהע איז היסטאָריע, פאַר אונז מאָדערניסטן, האָט ער קיין שום ווערט ניט . . .

— האָט איר געלעזן משה'ס געריכט?

— אַ טאַלאַנט!

— בחמנות! . . .

— איך וועל זיך אַמאָל נעמען צו די "אַלטע" — האָט ראַבינס דערהערט הינ־טער זיך אַ רואיקן קול פון אַ מאַן, וואָס האָט געקלונגען מיט דער זיכערקייט פון אַן אַנערקענטן אַוטאָריטעט:

— קיין טאַלאַנט האָבן זיי קיינמאָל ניט נעהאַט; איצט אָבער שרייבן זיי . . . אַ רחמנות פּשוט אויף די לעזער! . . . ואַלן זיי רוען אין זייערע קברים! . . .

— יאָ, יאָ, שוין לאַנג צייט געווען.

— האָט ראַבינס דאָן דערהערט אַ קוויי־טשענדיקן קול פון אַ פרוי — ווי מען אַרוועדערטייזט זיי נאָך. מיינע זאַכן ווערן ניט אַזוי אַרוועדערטייזט. עס איז פּשוט אַ שאַנדע און אַ ווייטאָג. איר הערט? איך וועל אויפהערן צו שרייבן.

ראַבינס האָט זיך דערמאָנט די שמועסן פון די אַמאָליקע ליטעראַטן און ראַדיקאַ־לען, און ער האָט אַ טראַכט געטאָן:

— עך, ניט דאָס. ניט אַזאַלכע לידער מען אַמאָל דאָ געהערט . . . "

(פאָרטזעצונג קומט)

קומען ניט אין ערגעץ

. . . און קומען אַהין שנעל!

פלינקייט — די טעמפּאָ פון דער צייט. 9 פרוי! — דער וויסל — דער אַנפאַנגס סיגנאַל פאַר מיליאָנען. געוועדבל דורך'ן טאָג, מיט־ליאָנען פאַרלאָזן זיך אויף געטראַנען וואָס אַנטאַלטן טאַנען און קאַפּען בייגאַסט. שרעקלאַכע שלאַפלאָזיקייט. זיי זאָלן קאַנען אַנגיי. אָבדעם בייגאַסט — שרעקלאַכע שלאַפלאָזיקייט.

ווען נערוון קלאַפּן ריטמיש מיט דער וואַכזאַמקייט

ס'איז דערפאַר ווייל די זיינען איבערסטימ־לירט מיט דראַנס אַנטהאַלטענע געטראַנקען פון טאַנין און קאַפעין; נערוון רוען זיך קיינמאָל ניט אָפּ. פּרובירט פּאַסטום.

איך דערגרייכט ניט אין ערגעץ

דורך אַ צייטווייליקער דערמיטיקונג דורך טאַנין און קאַפעין. טרינקט פּאַסטום.

פּאַסטום ברייגנט אייך ערגעץ

דורך פאַרענדערן מאַלצייט געטראַנקען. וואָס אַנטהאַלטן דראַנס. באַפרייט אייך זעלבסט פון די ליידן פון שלאַפלאָזיקייט. הערט אויף נוצן טאַנין און קאַפעין. הויבט אָן נוצן פּאַסטום.

איילט זיך אויפן וועג צו געזונט

דער געשמאַקער הייסער מאַלצייט געטראַנק באַ־פרייט אייך פון שטייפע נערוון, קאַפּשמערצן, שלאַפלאָזיקייט פאַראורזאַכט פון דראַג סטימי־לאַנטן.

קיינע דראַגס

ניט אַ שפּור פון קינסטלאַכן סטימולאַנט אין פּאַסטום.

קאַסט בלויז אַ האַלבן סענט אַ קאַפּע

עקאָנאָמיש — 90 קאַפּס צו אַ 50 סענטיקער טין. מאַכענטאַל געמאַכט אין דער קאַפּע. ס'איז דאָ פּאַסטום סיריעל, אויך, געמאַכט דורך אויפ־זיך אַדער פערקאַליטיטנג 20 מינוט.

קויפט פּאַסטום

אין אַלע גראָסערים, דעסטאָראַנען, אין אייער קלוב אַדער אויף דער באַר. פּרובירט עס פאַר 30 טעג.

צאָלט גאָרנישט

פאַר אייער ערשטער וואָך פּאַסטום — מיר וועלן עס אייך געבן פרי. שרייבט, זאָגט וואָס איר ווילט אינסטאַנט פּאַסטום אַדער פּאַסטום סי־ריעל צו

GENERAL FOODS, LIMITED, STERLING TOWER, TORONTO, 2, ONTARIO

אַ וואָרט צו די מוטערס

איר ווייסט אויף וויפיל קינדער האָבן ניט ליב דעם טעם פון מילך. איר ווייסט ווי זיי גלייכן צו האָבן דעם זעלבן טרונק וואָס די "דערוואַקסענע". איר ווייסט, אויך, ווי גוט עס איז פאַר זיי צו האָבן אַ ה י י ס ן טרונק! מאַכט אינסטאַנט פּאַסטום פאַר זיי, נו־צענדיק הייסע מילך (ניט געזאָדענע) אַנשטאַט געזאָדענע וואַסער! זיי וועלן מאַכענטאַל ליב באַקומען דעם טעם! און זיי וועלן באַקו־מען די צוגעגעבענע נאַרהאַפטקייט פון מילך אין אַ ה י י ס ן טרונק וואָס איז קאַלטן און אַזוי לייכט צו מאַכן.

Postum

די צענטראַל אידישע שול אָרגאַניזאַציע אין פּוילן

(צום באַזוך פון ח' נתן בוקסבוים, דעלעגאַט פון "ציש" אין ווינניפּעג).

פון פ. זאַלף

אַ שרעקלאַכער ווייַ געשריי דערטראָגן זיך צו אונז פון פּוילן; דאָס אידישע לעבן דאָרט גייט מיט אַ גרונט. אַ פולשטענ־דיקע צעטרייסלונג פון דעם אַזוי אויך ביז איצט וואַכלדיקן קאָנאָמישן לעבן. די וואַרשלען פון אידישער חיונה ווערן פון טאָג־צו־טאָג אויסגעריסן, און מיט יעדן טאָג קומען צו נייע זעלבסטמאָרדן, מיט יעדן טאָג פאַרגרעסערט זיך דער חורבן, עס קומען צו נייע אַביזינס, נייע יורדים. די לאַגע איז קאַטאַסטראָפאַל. האַפנונגס־לאָז.

דאָך אין דעם גרויסן קאָנאָמישן חורבן אין פּוילן איז נאָך פאַראַן אַ ליכטיק ווינקל אַ נייסטיק ווינקל, וואָס ווייַ זיך ניט רע־כענען מיט דעם איצטיקן אַלגעמיינעם חורבן. דאָס איז אַ מין שטילע הייליקע יבכה, וואָס האָט פון אַנפאַנג אָן זיך ניט געוואָלט רעכענען מיט דעם אַרומיקן שטו־רעם און איז געקומען צום לעבן אין דעם חורבן, און אפשר דורך דעם חורבן.

דאָס איז די צענטראַל אידישע שול אָר־גאַניזאַציע אין פּוילן, וואָס עס לערנען זיך אין אירע שולן טויזנטער אידישע קינדער. קינדער פון די ברייטע אידישע אַרבעטער מאַסן.

די אידישע שול איז אַנטשטאַנען אויף דער אידישער גאַס אין דאָרף ווירקלאַך גע־קומען צום לעבן דווקא אין יענע מורא־דיקע טעג, אין דער צייט פון דער וועלט־מלחמה. וואָס אַרום אים האָט געבו־רן שעוועט דער מלאך המות; טויט און פאַר־ניכטונג פון אַלע זייטן; הונגער, שריפות, עפידעמיעס, שפּיאַנאַזש בלבולים און מלחמה שרעק. און פון ווייטן האָט זיך אָפּגעהילכט די טייוולאַנישע שפּראַך פון האַרמאַטן. הונדערטער טויזנטער משפחות האָבן זיך געוואָלגערט אויף די וועגן, אַן אַ היים און אַן אַ דאַך; היימלאָזע פאַר־שיקטע, קינדער פאַרלאָרענע, קינדער פאַר־לאָזענע, יתומים, וועמעס טאַטעס זיינען שוין געווען געפאַלן אויפ'ן מזבח פון מלחמה. אָט דאָס איז געווען דער ערשטער קינדער מאַטעריאַל פאַר דער אידישער וועלטלאַכער שול.

די אידישע שול האָט צונויפגעזאַמלט אָט די קינדער פון די וועגן; די קינדער זיי אָפּגעראַטעוועט פון אַ פולשטענדיקן רייסטיקן טויט, ניט צו פאַרבלייבן קיין נאַסן־קינדער. די ערשטע קינדער־היימען די וואַרשע, די ערשטע שולן, דאָס זיינען געווען פאַר די טויזנטער עלנדע פאַרלאָזע־נע קינדער — אַ היים, דאַרפן האָבן זיי באַקומען זייער אידישע וועלטלאַכע דער־ציאונג און אויך טיילווייז זייער דערענ־רונג, לויט יענע אומשטענדן.

דאָס וואָס איז געווען ביז יענער צייט ביי טויזנטער אידישע ראַדיקאַלע אינטע־ליגענטן בלויז אַ גוטער וואונש, אַ שיינער חלום — אַ אידישע מאַדערנע שול, איז געקומען די מלחמה און האָט דעם שיינעם וואונש פאַרווירקלאַכט, דעם שווערן לאַנג־זאַמען פּראָצעס פאַרשנעלערט.

דאָס איז אויך געווען דער גרויסער אי־דישער שרייבער און דיכטער, ל. פּרץ, ער, מיט זיינע פריינט אין מיט די אידי־שע אַרבעטער פירער, וואָס האָבן זיך מקריב געווען פאַר דעם אויפבוי פון דער אידישער וועלטלאַכער שול. ווער ווייס דאָס דען ניט, אַז דער גרויסער דיכטער י. ל. פּרץ אויף זיין וועג צו זיין אַרבעט אין דער וואַרשעווער גמינע, פלעגט שטונדן לאַנג פאַרברייגגען מיט די אידישע היימ־לאָזע קינדערלאַך אין די שולן. ווער ווייס דען ניט, אַז דער פּרץ האָט אַן נשמה פון אויעקגעגעבן פון זיך פאַר אָט די אומ־גלייקלאַכע קינדער. זיינע שענסטע, בעסטע קינדער לידער האָט ער פאַר זיי געשריבן. דורך זיי איז דער דיכטער באַפליגלט גע־וואָרן, דורך זיי זיך באַגייסטערט און גע־שריבן פאַר זיי זיינע לידער ביז זיין לעצטן אָטעם־צוג.

די אידישע שול איז געבוירן געוואָרן דורך שווערע חבלי לידה, אין יענער שטו־רעמדיקער צייט און לעבט נאָך עד היום דורך אָט די שווערע חבלי לידה, דאַנקלט זיך פאַר'ן לעבן מיט אַלע כחות, לעבט אַרויך פאַרשיידענע שטורעמס, גלגולים, גזרות און פאַרפאָלגונגען אין אַלע צייטן און פון אַלע זייטן, וואָס וויל זעען איר אונטערגאַנג. אַזוי איז שוין דער גורל פון דער אידישער שול, אַזוי ווערט געשריבן די געשיכטע פון דער אידישער וועלטלאַ־כער שול.

אָבער ביז איצט האָט די אידישע שול אין פּוילן געראָטן אַ שטאַרקע באַשיצונגס קראַפט, אַ מעכטיקע וואַנט, וואָס האָט ניט צוגעלאָזן צו איר די ניפּטיקע פייל־פון'ם שונא. — דאָס איז געווען דער אַר־גאַניזירטער אידישער אַרבעטער, וועלכער האָט זיך בפועל ממש מוסר נפש געווען פאַר זיין שול, פאַר זיין קינדערשן דערציי־אונגס אַנשטאַלט, אַוועקגעבנדיק פון זיך כמעט דאָס לעצטע.

אַ דאַנק אָט די שווערע קרבנות איז די שול אין פּוילן אויסגעוואַקסן צו אַ פעסטן קולטור בנין, אַנהויבנדיק פון קינדערהייד־מען מיט נאַרמאַלע נאַנצע שולן, אַוונט־קורסן, טעכנישע קורסן, ביז מיטל שולן און לערער־סעמינאַרן. די אידישע שול איז געוואָרן אַ פאַקט אויף דער אידישער נאַס, אויף צו לחכעים אַלע פרעמדע אין אייר־גענע שונאים.

אָט ערשט ניט לאַנג איז פאָרגעקומען די לאַנד־אויסשטעלונג פון די אידישע וועלטלאַכע שולן אין וואַרשע. צו דער אויסשטעלונג זיינען געקומען די חשוב־סטע פּראָמינענטע אידישע קולטור טוער, די שע־נאַ וואָס פּוילן פאַרמאַגט, ווי שרייבס־שטעלער, פּעדאַגאָגן, אידישע ווי אויף קרים־טלאַכע, זיי זיינען אַוועק באַגייס־דער פון דער צייט, וואָס אַרימע אידישע אַרבעטער גראָשנס האָבן געקענט שאַפן. (זע אין "טאָג" יאַנוואַר, אַהרן צייטלינס קאָרעספּאָנדענץ, אויף דעם קינדער־זשור־נאַל נ. ב. פון ש. באַסטאָמסקי און אַנדע־רע), דאָס איז געווען אַזוי צו זאָגן ביז איצט.

אָבער איצט איז די לאַגע אַ קריטישע,

— מיט דעם אַלגעמיינעם אידישן עקאָ־נאָמישן חורבן אין לאַנד און מיט דער גרויסער שרעקלאַכער אַרבעסלאָזיקייט וואָס הערשט אין פּוילן אַמטייסנס, און דערצו די שטענדיקע ווילדע שיקאַנעס פון דער פּילסודסקי רעגירונג, ביי וועמען די אַיר. וועלטלאַכע סאָציאַליסטישע שול אַזוי אַ דאַרן אין אויג, ווייל זי זעט אין דער אַי־דישער שול אַ סם פאַר דער אַסימילאַציע און פאַלאַניזירונגס סיסטעם וואָס די פּוי־לישע רעגירונג שול, ווייל צוגרייטן צע־שניידנדיק מיט אַיין שניט אַיין מין מענש; פּאַליאַק איבער אַלץ, פּאַטריאָט און מיליטעריסט איבער אַלעמען. דער־פאַר איז ניט קיין חידוש וואָס די פּוי־לישע רעגירונג זוכט דעם אונטערגאַנג פון דער שול, ווייל די אידישע שול בכלל און אין פּוילן בפרט, גרייט צו אַ דור קעמ־פער, אַ דור סאָציאַליסטן, אַ דור וואָס וועט קעמפן פאַר אַ בעסערער און שענע־רער וועלט, אַ דור וועלכער וועט פאַראַכטן דעם פאַלשן ליגנערישן פּאַטריאָטישן מי־ליטערישן שטאָלץ, נאָר פאַרקערט, עס וואָקסט אַ שטאָלצער מוטיקער באַוואוסט־זיניקער דור, וועלכער וועט אַנפילן מיט יונגע כחות די סאָציאַליסטישע רייען, וואָס זיי וועלן נאָר זיין.

דערפאַר לעבט איצט דורך די אידישע שולן אין פּוילן אַ שרעקלאַכן עקאָנאָמישן קריזיס. איך שטרייך אונטער דאָס וואָרט עקאָנאָמישן, אָבער ווייס ניט קיין נייס־טיקן, ווייל די די לערער און שול־טוער שטייען פעסט אויף זייערע פּאָזיציעס ראַנגלען זיך מיט אַלע כחות איינצוהאַלטן דאָס וואָס אין דערגרייכט געוואָרן דורך אַזוי פיל שווערע יאָרן מיט מי און מסירת נפש.

די צענטראַל־אידישע שול אָרגאַניזאַציע האָט געמוטיקט אויסשטרעקן צו אונז אַ חבר'שע האַנט נאָך הילף. מיר, די מער גליקלאַכערע, די מער זאַטערע זאָלן זיי העלפן, ווי מיר האָבן זיי געהאָלפן מיט פיל ווינציק ביז איצט.

זי, די ציש"א, האָט געשיקט צו אונז אַ דעלעגאַציע פון צוויי איבערגעגעבענע טו־ער און בויער פון דער ציש"א, וועלכע האָבן אויעגעגעבן דאָס בעסטע און שענ־סטע פון זייער לעבן פאַר דער שול, פאַר דעם אַרבעטער קינד. דאָס זיינען יעקב פאָט און נתן בוקסבוים.

אַ סך אָרגאַניזאַציעס, יחידים, שריי־בער, דיכטער און סתם קולטור טוער אין אַמעריקע, האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין דער אַרבעט פאַר דער ציש"א. אַזעלכע אָרגאַ־ניזאַציעס און יחידים וועמען עס זיינען טייער די אידישע שולן, לעבן מיט די שולן און ווילן זען די אידישע שול אַ גאַנצע, אַ שטאַרקע, אַ געזיכערטע, רופן דערפאַר אַלעמען מיטצוארבעטן אין דער גרויסן זאַך.

איצט איז געקומען די רייע פאַר ווייַ־פּען, די ערשטע שטאָט אין קאַנאַדע, די ערשטע אויפ'ן קאָנטינענט מיט אירע שולן, אַז זי זאָל זאָגן איר וואָרט. זי זאָל אויך אויפנעמען די חבר'ישע אויסגע־שטרעקטע האַנט, וואָס וועגרעט זיך נאָך חברש'ע, ברידערלאַכע הילף.

מיר ווילן איצט ניט זעען פאַר זיך קיין פאַראייניקט אונז, ווי עס שול אָרגאַניזאַציע, וואָס דאָרף און מוז ווערן אייגע אויפ'ן נאָנצן אידישן פאַרגס, וואָס אידיש לעבן לעבט.

דער דערפאָלג פון דער ציש"א, וואָס עס לערנען טויזנטער אירמע קינדער פון די ברייטע אידישע פאָלקס־מאַסן דאָרף אויך זיין אונזער דערפאָלג. דער גייסט, דער גלויבן אין דער עקזיסטענץ פון דער אידישער שול פאַראייניקט אונז, ווי עס שול אָרגאַניזאַציע, וואָס דאָרף און מוז ווערן אייגע אויפ'ן נאָנצן אידישן פאַרגס, וואָס אידיש לעבן לעבט.

דער דערפאָלג פון דער ציש"א, וואָס עס לערנען טויזנטער אירמע קינדער פון די ברייטע אידישע פאָלקס־מאַסן דאָרף אויך זיין אונזער דערפאָלג. דער גייסט, דער גלויבן אין דער עקזיסטענץ פון דער אידישער שול פאַראייניקט אונז, ווי עס שול אָרגאַניזאַציע, וואָס דאָרף און מוז ווערן אייגע אויפ'ן נאָנצן אידישן פאַרגס, וואָס אידיש לעבן לעבט.

לאַמיר האָפן, אַז דאָס אידישע ווייַנפּענ־מיט איר שיינעם נאָמען אין דער אידי־שער שול'וועלט, וועט אויך איצט ניט פאַרגעסן איר חוב צו אירע שוועסטער־שולן אין פּוילן, וואָס וואַרטן אויף אונ־זער חבר'שער הילף.

Melchers
Gold Cross
Canadian Gin

די סאַמע געשמאַקסטע פון ליקערס

מאַנופעקטשורט אין קאַנאַדע אונטערן קאָנט־ראָל פון פעדעראַלער רעגירונג, דיסטיליזירט פיר מאָל און געעלטערט אין באַנד פאַר יאָרן.

צוויי סייזעס:

40 אונסעס
26 אונסעס

Distillery: Berthierville, Que.
Head Office: Montreal
Distillers since 1898

MELCHERS Distilleries Limited

דאָקטוירים — Doctors' Directory

IN ALPHABETICAL ORDER

דר. ס. דזש. בערמאַק, 834 מיין סטריט — 53 578 51 250
אפּיס שטונדן פון 2—4 און 7—8
DR. J. C. BERMACK

דר. דזש. ברענער, 367 סעלקירק עוועניו — 54 107 54 107
אפּיס שטונדן: 3—5, 7.30—8.30
DR. H. D. ISAACS & DR. J. BRENER

דר. נאָרמאַן בוק, 414 באַיד בלדג. — 86 115 55 076
אפּיס שטונדן 2—6 און ביי אַפּאַינטמענט. רעז סוויט 3 עבער אפּטק. מאָנטעגו און אייזקינס
DR. NORMAN BOOK

דר. אַ. גוטמאַן, 5—304 עוועניו בראַק — 26 947 53 422
265 פּאָרטעריש עוועניו
אפּיס שטונדן: 10—12, 2—6 און ביי אַפּאַינטמענטס
DR. A. GUTTMAN

דר. ס. דזשאַוויש, 404 באַיד בלדג. — 22 717 54 429
שטונדן: 11—12 און 3—6 און ביי אַפּאַינטמענטס
DR. SIMON JAUVOISH

דר. ל. הענעל, 652½ מיין סט. (צווישן הענרי און לאַנאַן) — 23 272—59 473
אפּיס שטונדן 11—12, 2—6 און ביי אַפּאַינטמענטס
DR. L. HENNELL, L.R.C.P. (London) M.R.C.S. (England)

דר. ה. הערשפילד, 576 מיין סט., קאָר. אַלעקסאַנדער עוו. — 26 600 51 162
אפּיס שטונדן 11—1, 2—5 און 7—9
DR. H. HERSHFIELD

דר. כ. אַ. וויקטאָר, קאָר. סעלקירק און סאַלטער — 52 744 51 772
(איבער דער באַנק)
אפּיס שטונדן פון 3—5 און 7—8
DR. B. A. VICTOR

דר. ה. יאַפע, ב.אַ. ב.ס.סי. ל.מ.סי.סי — 52 571
(דר. דשו. פּ. דזשאַרדזש און דר. ה. יאַפע)
אפּיס: 739 סעלקירק עוועניו. שטונדן 2—5.30 און 6.30—8
DR. J. P. GEORGE & DR. H. JAFFE

דר. אַ. מאָיס, סט. דזשאַנס בלאָק, פּריטשאַרד און מיין — 53 720 52 278
אפּיס שטונדן פון 2—4.30 און 7—9
DR. A. MOYSE

דר. י. פּערלמאַן, 291 באַראָאָס עוועניו, קאָר. טשאַרלס — 53 181 53 181
אפּיס שטונדן פון 3—5 און 7—8
DR. I. PEARLMAN

דר. י. בן דוד פעלדמאַן, 613 באַיד בלדג., שטונדן 3—6 — 23 593 55 771
רעז. 396 סעלקירק עוועניו.
DR. J. BEN-DAVID FELDMAN

דר. ס. קאָבּרינסקי, סוויט 2 קראָפּ בלאָק — 54 866 51 968
(מיין און דאַפערין עוועניו.)
אפּיס שטונדן פון 3—5 און 6.30—8
DR. S. KOBRINSKY

דר. מעקס ריידי (עקס רעי) — 24 480 49 763
283 פּאָרטעריש, קאָר. סטיס (100 טאַראָנטאָ דרייוו. טראַסט בלדג.), לעבן איטאָנס
שטונדן: פון 2—6 אַוונט און ביי אַפּאַינטמענטס.
DR. MAX RADY

דר. סעם ראַדין, ראַיאַל בענק בילדינג — 53 915 52 614
(מיין אַן סעלקירק)
אפּיס שטונדן פון 3—4 און 6—8
DR. SAM RODIN

דר. אַ. ל. שובין, אפּיס שטונדן 11—12 און 2—6 — 88 916 59 473
אפּיס: בענק אָף קאָמערס בלדג., מיין און אַלעקסאַנדער
רעזידענס: 414 סעלגאַ עוועניו.
DR. A. L. SHUBIN

דר. י. ה. בעקמאַן, 800 באַיד בילדינג — 28 281 51 848
DR. J. H. BECKMAN

דר. ד. מ. דזשענאָף, 2-830 סאַמערסעט בלאָק — 24 465 51 359
DR. D. M. GENOFF

דענטיסטען — Dentists Directory

IN ALPHABETICAL ORDER

Office	Residence	
51 560	41 652	**דר. י. בן עזרא**, ב.אַ. 962½ מיין סט. קאָר. סעלקירק — DR. I. BEN EZRA, B.A.
53 720		**דר. מ. אַ. ברעגמאַן**, סוויט 1 סט. דזשאַנס בלאָק., 984 מיין סט. — DR. M. A. BREGMAN
86 115		**דר. ס. אַ. גרינבערג**, 414 באַיד בילדינג. — DR. S. E. GREENBERG.
56 056		**דר. ס. טשורטשיל**, סוויט 1, טריק בלאָק 972 מיין סטריט. — DR. S. H. CHURCHILL

היימאַן און העסטרין
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס און נ. וו.
216 — מעקאַינטייר בלאָק — 216
טעלעפאָן 21 627
מר. העסטרינס וואוינונג:
306 סט. דזשאַנס עוועניו, טעל. 53 133

שינבין, מאָראָזניק און ראָבלין
Shinbane, Morosnick & Roblin
Barristers, Solicitors and Notaries
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס, נאָטאַריוס
Office: 207-8 Confederation Life Bldg, 457 Main St. Opposite City Hall
טעלעפאָן 21 345—6

טשערניאַק, קאַפּשטיין און ספּיוואַק
Barristers, Solicitors, Etc.
אפּיס: 671 מיין סטריט
טעלעפאָן: 24 591 און 24 666

אַ. ע. קאַנטאָר
אַדוואָקאַט און נאָטאַרי
A. E. CANTOR
אפּיס 111 באַן אַקאַרד בלאָק. 645 מיין סט.
טעלעפאָן 223 89
רעזידענס:
103 בענערמאַן עוועניו, טעל. 51 353

סטיט און ניטיקמאַן
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס און נאָטאַריס
STITT & NITIKMAN
213 Confederation Life Bldg.
457 MAIN STREET
אַנטקעגן סיטי האַל
טעלעפאָן 24 586

ח. שולמאַן
אַדוואָקאַט און נאָטאַרי
געלט צו לייען אויף 6½ פּראָצענט
אפּיס: 592 מיין סטריט
H. SCHULMAN, B.A., LL.B.
לאָו אפּיס
Ste. 11, 592 MAIN STREET
צווישן לאַנגאַן און אַלעקסאַנדער
טעלעפאָן 462 88

אידישע העלדן

שפאנענדער ראמאן פונ'ם אידישן לעבן אין דער צייט פון דער גרויסער מלחמה

פון י. נ.

(פארזעצונג)

— מיר זיינען פארלארן! — האבן גיטלס בלאסע ליפן געמורמלט.

ניימאן האט ניט געענטפערט. נאר כאפענדיק די געליבטע אויף די ארעמס האט ער זיך געלאזט לויפן מיט איר דורך פייער און רויך צו דעם ארויסגאנג.

ביי דער טיר, וואס האט געפירט צום הויף, האט ער זיך אפגעשטעלט; האט פארזיכטיק זי געלעגט און האט זיך ארומגעקוקט.

די סאלדאטן האבן געשטורמט אויף דער צווייטער זייט פון דעם שלאס ביי די פענסטער; אבער פון דער זייט פון טיר איז דער וועג געווען פריי; נאר איין רוס איז דא געלעגן טויט. ער איז געווען דערשאסן ביים פענסטער פון מאיר'ס א קויל און א שווער פארוואונדעטער האט ער זיך דערשלעפט אהער, וואו ער איז געבליבן ליגן טויט.

קיין איינציקער פון זיינע קאמעראדן האט זיך וועגן אים ניט געקימערט.

— מיך פארדריסט דער אומגליקלאכער, — האט רפאל ניימאן געזאגט שטיל צו גיטלען, וועלכע איז געקומען צו זיך אין דער פרישער לופט. — איך באדויער אים. כאטש ער איז א רוס, אבער זיין טויט האט מיך געטאן א טובה. איך וועל באנוצן זיינע קליידער. דאך וואו איז דער טרענטש, פון וועלכן סעמיאן האט גערעדט?

— ארימער סעמיאן! — האט די גוט-הארציקע מיידל אים באדויערט. — איך האב אים געקאנט. ער איז געווען א ווילדע חיה און האט געשענדעט א אידישע טאכטער מיט איר מוטער. ווען ער האט צוזאמען מיט זיינע רוסן פאנאנדערגעפירט זיינע הענט אין מיסליין; אבער ער גרונד געגנומען האט ער דאך געהאט א גוטע הארץ און ער איז געווען געטריי ווי א הונט.

אירע שיינע אויגן האבן זיך אנגעפילט מיט טרערן.

— איך באדויער סעמיאנען, — האט זי פארגעזעצט, און אין איר שטימע האט זיך געהערט א געוויין, — אזוי ווי איך וואלט פארגעסן מיין אייגענעם אומגליק-לאכן ברודער, וואו איז ער, מאיר? געהרג'עט געווארן פון די רוסן? געשטארבן אין די פלאמען? פארוואס זיינען מיר אזוי אומגליקלאך?

רפאל ניימאן האט פארביסן די ליפן. ער האט ניט געהאט קיין טרייסט פאר זיין אומגליקלאכער כלה, און אום איר אפצואווענדן פון אירע טרויעריקע געדאנקען האט ער געזאגט:

— איך וועל אקארשט אנקוקן דעם טרענטש. וואס די רוסן האבן געבויעט. אין ביעליין, ווי אונזערע לייט האבן מיר דערציילט, האבן זיי געוואוינט אין די טרענטשעס ווי אין פאלאצן. אבער ווארט! אט איז זייער טרענטש.

עס איז געווען ווירקלאך ווי דער אומגליקלאכער סעמיאן האט זיי פריער דערציילט. ניט ווייט, הינטער דעם שלאס, אין דעם קליינעם וועלדל זיינען געווען די אקאפעס, וואס כוואסטונאוו האט געבויט.

רפאל ניימאן האט זיך ווי דערפרייט, ווען ער האט אנטדעקט די שוץ - גרובן. מיט שנעלע טריט אום ניט באמערקט צו ווערן פון די רוסישע סאלדאטן, האט ער געבראכט גיטלען אין טרענטש.

דא וועסטו זיך דערווייל האלטן — האט ער געזאגט, — אמת, עס איז ניט זייער באקוועם, אבער איך פארזיכער דיר אז דו וועסט דא לאנג ניט פארבלייבן. נו, גיי אריין.

— און דו? — האט גיטל געפרעגט דערשראקן. — דו וועסט מיך דאך ניט לאזן אליין.

— ניין, איך וועל דיר ניט לאזן אליין מיין טייערערע, — האט ער געדעט צערטלאך. — איך וועל גיין זען אויף ווי ווייט די טרענטשעס זיינען גרויס. איך מוז דאך וויסן די לאנגע.

— גיי ניט רפאל, — האט זיך די אומגליקלאכע גיטל זיך געבעטן מיט אן אויסדרוק פון שרעק אויף איר געזיכט. — לאז מיך ניט אליין, די רוסן וועלן נאך אנקומען!

— אבער איך מוז גיין, — מיין טייערע! — האט ער זיך געבעטן, דו וועסט דא ניט זיין לאנג; באלד קום איך צוריק.

ער האט איר ארונטערגענומען אין דעם טיפן טרענטש, און אפפרעסנדיק א טיפן קוש אויף אירע ליפן איז ער שנעל פארשוואונדן געווארן פון אירע אויגן איידער זי האט געקאנט אים צוריקהאלטן.

אבער רפאל ניימאן איז געגאנגען נאכצזען אויף וויפיל די געפאר איז גרויס, ווי ווייט די געפאר איז גרויס, ווי ער האט געזאגט גיטלען; דען דאס איז אים געווען נויטיק. ער האט געוואוסט, דאס אריפרופן זיינען פארשפרייט אין דער דאזיקער געגנט, און אז עס איז פאר אים ניטא קיין וועג זיך דורכצורייסן. אין דעם טרענטש איז ער פון זיי זיכער. אויב ער וועט ניט געפינען קיין מיטל ארויסצוקומען פון דאנען איז ער צוזאמען מיט גיטלען פארלארן.

און דעם מיטל האט רפאל געפונען.

איבערלאזנדיק גיטלען איז ער פארזיכטיק געגאנגען צו דעם פלאץ וואו דער רוסישער סאלדאט איז געלעגן טויט. ער האט דעם טויטן אוועקגעטראגן אין וועלדל.

הינטער די בוימער האט ער פון דעם טויטן אראפגעצויגן די קליידער און דאן האט ער פון זיך אליין אויסגעטאן די פרויען קליידער און זיי אנגעטאן דעם טויטן, און אליין האט ער זיך אנגעטאן אין דעם רוסישן מונדיר און ער האט זיך אומגעקערט צו גיטלען.

— איך האב דיר פריער ניט געוואלט זאגן, — האט רפאל געזאגט צו גיטלען, — ווייל איך האב זיך געוואלט איבערצייגן, אויב אימיצער קאן מיך דערקאנען אין מיינע נייע קליידער אלס רוסישער סאלדאט. ווען אן עסטרייכישער סאלדאט פארוואנדלט זיך אין א רוסישן אינפאנטריסט, דארף ער זיין זיכער, אויף די דאזיקע פארוואנדלונג איז אים געלונגען.

— אבער דו האסט מיך ניט דערקאנט, איך בין זיכער!

— און צו וואס דארפסטו די דאזיקע איבערקליידונג? — האט גיטל אים געפרעגט. — דו וועסט דאך ניט ווערן קיין רוסישער סאלדאט!

— פארוואס ניט? — האט רפאל זיך געוואונדערט. — די גאנצע געגנט פון מזרח גאליציע איז פארפלייצט מיט רוסישע סאלדאטן; און דו ווייסט דאך דאס רוסישע שפריכווארט: — געפינסטו זיך צווישן וועלף, זאלסטו וואיען ווי א וואלף, — צווישן רוסישע סאלדאטן וועל איך זיין א רוס.

די צוויי פארליבטע יונגע מענשן זיינען געזעסן אין דעם טרענטש אויף א גרויסן שטיין, אזוי צוגעדריקט איינער צו דעם אנדערן, דאס יעדער פון זיי האט געהערט דאס קלאפן פון דעם הארץ ביי דעם אנדערן. די ווארעמקייט, וואס האט ארויסגעשטראמט פון זייערע קערפערס האט זיי ביידן פארטשאדעט.

און ביסלאכווייז האבן זיי גאר פארגעסן די געפאר וואס רינגלט זיי ארום און זיי האבן זיך ביידע פארגעסן אין א רואיקן, און געמיטלאכן געשפרעך.

— דו ביסט מיר גאר א גאנצער רוס, האט גיטל געזאגט מיט א שמייכל אויף אירע פיינע ליפן. — רוסישע שפריכווערטער, א רוסישער מונדיר און רוסישע זייטען — אלץ וואס דיר פעלט איז א רוסישער פאספארט. דאן ווערסטו א גאנצער ליטוואק.

— דאס בין איך סיי ווי סיי! — האט רפאל ניימאן געענטפערט ערנסט. — האב איך דיר קיינמאל ניט געזאגט, אז מיינע עלטערן שטאמען פון רוסלאנד, אז איך האב נאך מיין פאמיליע ערגעץ אין דער ליטע.

— איך האב עפעס יא געהערט, אז דו שטאמסט אייגנטלאך פון רוסלאנד, — האט גיטל געענטפערט, קוקנדיק אויף איר חתן מיט צערטלאכע בליקן. — און וואו וואוינט דיין פאמיליע?

— איך ווייס ניט, — האט דער יונגער מאן געענטפערט טרויעריק. — איך האב פארלארן פון זיי יעדן שפור.

— וואס הייסט דאס? — האט גיטל זיך געוואונדערט, — דו ביזט א רוסישער און דו ווייסט ניט וואו דיין פאמיליע איז! האבן דיינע עלטערן דיר קיינמאל ניט דערציילט וועגן זיי זיינען און פון וואנען זיי קומען?

— מיינע עלטערן האבן מיר יא עפעס דערציילט און עס איז א הארצרייסנדע געשיכטע, וואס איך האב געהערט, — האט רפאל ניימאן געענטפערט. וויל'סטו איך זאל דיר עס דערציילן?

— געוויס, — האט גיטל אויסגערופן, — מיר אינטערעסירט די געשיכטע פון יענע אומבאקאנטע מענשן, ווייל זיי זיינען די פאמיליע פון מיין געליבטן.

און די שיינע מיידל האט זיך צוגעבויגן צו אים און איהם געגעבן א קוש.

— אין וואנקא האט מיין פאמיליע געוואוינט, — האט רפאל ניימאן אנגעפאנגען. — זי איז געווען איינע פון די עלטסטע אידישע פאמיליעס, וועלכע זיינען געקומען אהין פון דייטשלאנד נאך די שרעקלאכע הריגות אויף אידן. אלעם האבן מיינע אור-עלטערן פארלארן אין יענעם חורבן פון דייטשלאנד. דערפאר אבער האבן זיי געבראכט מיט זיך זייער ענערגיע און זייערע האפענונגען.

— דער בטחון, די האפענונג פארלירט דער איד קיינמאל ניט.

— צו קיין רייכטום האט מיין פאמיליע זיך ניט דערשלאגן, אבער זי איז דאך געווען זייער אן אנגעזעענע און איז געווען פון אלעמען רעספעקטירט. זיי זיינען געווען, וואס מען רופט שיינע באלעבאטים.

— מיין פאטער האט געהאט צוויי ברידער. דאס איז געווען צו יענער צייט, ווען דער יחום האט ביי אידן אויפגעהערט צו שפילן א ראלע. מען האט געמאסטן א מענשן נאך זיין געלט און נאך זיין חוצפה, און די ביידע זאכן האט געפעלט מיין פאטער'ס פאטער. רייך איז ער קיינמאל ניט געווען, און פון די אידישע שכנים האט ער זיך געהאלטן פון דערווייטנס. ער איז געווען, וואס מען האט דאמאלסט גערופן, א בערלינטשיק, אן אפיקורס.

— מען האט אים אין שטאט געהאסט, ווייל ער איז ניט געווען פרום גענוג. און ווייל ער איז געווען א משכיל, א געבילדעטער, וואס איז דאמאלסט געווען א פארברעכן.

אין א געוויסער מיטן - נאכט האט מען אנגעקלאפט ביי מיין זיידן אין הויז. צי האט ער דאמאלסט געוואוסט, ווער עס זיינען די שפעטע געסט? דען ער האט ניט געעפנט, נאר האסטיק האט ער זיך אנגעטאן און ער האט געוואלט ערגעץ אוועקפירן די קינדער, — מיין פאטער מיט צוויי ברידער; אבער די טיר איז אויפגעבראכן געווארן און אין הויז האבן זיך ארגערונגען די "כאפער".

"אפשר האסטו געהערט, גיטל, ווער עס זיינען אמאל געווען די כאפער אין די אידישע שטעט אין רוסלאנד: היינט קאן זיך קיינער ניט פארשטעלן, אז עס האבן אמאל עקזיסטירט ביי אידן אזעלכע ווילדע חיות — די כאפער! דאס זיינען געווען אוממענשן, וועלכע פלעגן אוועקרייסן זין פון זייערע עלטערן; ניט דערוואקסענע זין, נאר קליינע אינגלאך כמעט עופה'לאך, וועלכע פלעגן פארשיקט ווערן ווייט אין רוסלאנד און מען האט זיי געמאכט פאר סאלדאטן.

דאס זיינען די באקאנטע ניקאלייעווסקע סאלדאטן.

(פארזעצונג — קומט)

לאזט אונז אויסרייניקן אייערע דרעסעס
אויף פסח
ספעשל פאר היינטיגער וואך
$1.00 פליין דרעסעס, גערייניקט און געפרעסט

מיר באטן אייך אן א איבער-א-נאכט באדינונג פאר דער פ י י נ ס ט ע ר קלינינג און מיר גאראנטירן אונזער ארבעט דורך די בעסטע מעטאדן אין שטאט. טעלעפאנירט אונז פאר אונזער מאן ער זאל קומען נאך אייערע קליידער. איר וועט זיי קריגן צוריק מארגן. געדיינקט — מיר זיינען די איינציקע אין שטאט וואס קאנען אנבאטן צו אייך דריי קלינינג אין וועלכער עס ווערט ניט גענוצט קיין "קאוסטיק סאדא" און אז אלע אייערע זאכן וואס איר גיט אונז צו רייניקן זיינען פארזיכערט קעגן פייער און גנבה.

מיר קאנען רייניקן קליידער קוירטענס און קארפעטס

פאר די איבעריקע טעג פון היינטיקער וואך וועלן מיר, מיט יעדן ארדער, ווי א סואווענער פון אונזער דערעפענונג, אויסרייניקן פריי: א סקארף פאר יעדער פרוי און א טאי פאר יעדן מאן.

JAMES DYE WORKS
LIMITED
PHONES:
37 176, 3 Lines — 201 117, 2 Lines
72 MARION ST., NORWOOD
SHERBROOKE AND WOLSELEY

קויפט דאלארן איצט פאר צוקונפט-דיקער דעליווערי

ליף אינשורענס שאפט א סייווינג וואס איז ניט דערגרייכבאר פון דעם טעגלאכן דראנג צו פארשווענדן. לאזט אונז אייך ווייזן ווי אזוי צו שאפן אן עסטייט און פארזארגן אין דער זעלבער צייט פאר די שפעטערדיקע יארן דורך קליינע רעגלמעסיקע פרעמיום דעפאזיטס.

פרעגט אן היינט

THE MANUFACTURERS' LIFE
INSURANCE COMPANY
HEAD OFFICE - - TORONTO, CANADA
Branch Office: 300 Huron & Erie Bldg., Winnipeg
W. A. KENNEDY, C.L.U., Branch Manager
M. WAISMAN, General Agent

באזייטיגט אפפאל פון אייער סיסטעם

פארטרייבט פארשטאפונג פון אנפאנג אן מיט קעלאגג'ס אלל-ברען

זייט פארזיכטיג ווען איהר פיהלט מיעד נאכ'ן שלאפען און דורכ'ן טאג. חיט זיך פאר קאפשמערצען, אונאנגענעהמען אטעם. דאס זיינען געוועהנליך די ערשטע צייכענס פון פארשטאפונג.

די צרה איז וואס אייערע געדערים זיינען פארשטאפט. איהר האט געגעסען צופיעל שעדליכע שפייז. אבער איהר קענט רייניגען אייער סיסטעם מיט זיכערהייט אויב איהר פאנגט גלייך אן צו עסען קעלאגג'ס אלל-ברען.

קעלאגג'ס אלל-ברען איז א סיריעל וואס איהר קענט עסען נאטירליכערהייט. עס רייניגט אפ די געדערים פון גיפטיגען אפפאל. פיעל בעסער ווי געוואוינהייט-פארמירענדע פילס און דראגס.

קעלאגג'ס אלל-ברען איז גאראנטירט. עסט צוויי עס-לעפעל טעגליך — אין כראנישע פאלען מיט יעדען מאלצייט. עס וועט אייך געפעלען די קרוכלעקייט און דער טעם. אייער סיסטעם וועט געווינען פון דער גרויסער מאס אייזען און געזונדהייטס עלעמענטען און דער ווירקונג.

גרייט-צום-עסען מיט מילך אדער קריעם. געשמאק מיט פרוכט אדער האניג. געברויכט עס ביים קאכען. פארשריפטען זיינען דא אויפ'ן פעקעדזש פאר מאפינס און גרידעל קייקס. צו פארקויפען אין אלע גראסערים, אין דעם רויטען און גרינעם פעקעדזש. ווערט סערווירט אין האטעלס און רעסטוראנטס. געמאכט פון קעלאגג אין לאנדאן, אנטעריא. קעלאגג'ס אלל-ברען איז אבסאלוט כשר אונטער דער השגחה פון אגודת הרבנים פון טאראנטא.

Kellogg's ALL-BRAN

טרויעריקער גרוס פון פוילן

(שלוס פון זייט 1)

גייער. כדי זיי זאלן האבן פארוואס צו קויפן פאר זיך שפייז צו דערהאלטן זייער לעבנס.

"איך האב געזען אויף דער בינע די קינדערלאך פון אייער שול," האט נתן בוקסבוים געזאגט. "אזעלכע שיין-אויסזעענדע קינדערלאך, שיין געקליידעט, פרייליכע פנים'לאך, שיינע מלאכים'לאך. איינס שענער פון דעם אנדערן און איך האב געטראכט: דאס זיינען דאך די זעלבע קינדערלאך. פארוואס-זשע האבן אונזערע אידישע קינדער פון פוילן אזא פינסטערן מזל, פאר וואס זיינען מיר אזוי געשטראפט?

די דאזיקע באמערקונג, וועלכע איז ארויסגעזאגט מיט פיין פון איינעם וואס טראגט מיט דעם פינסטערן גורל פון פוילישן אידנטום, האט ארויסגערופן טרערן ניט בלויז פון די אויגן פון פרויען, נאר אויך ביי א טייל מענער.

אידישע סטודענטן ווערן ניט צוגעלאזט אין די פוילישע לערן-אנשטאלטן

דער הורבן, און דער באיקאט אויף די אידן אין פוילן איז ניט בלויז א פיזישער, נאר אויך א גייסטיקער.

"די פוילישע רעגירונג," האט נתן בוקסבוים געזאגט, "האט פארמאכט די טירן פון אירע שולן פאר די אידישע קינדער און די טירן פון די אוניווערסיטעטן פאר די אידישע סטודענטן, און אויב אייניקע סטודענטן געלינגט שוין צו גראדוירן, זארגט זיך שוין די רעגירונג דערפאר, אז זיי זאלן ניט קריגן קיין באשעפטיקונג אין פוילן.

25.000 קינדער אין געפאר

"ניט ווייניקער ווי פינף-און-צוואנציק טויזנט אידישע קינדער אין שול-עלטער לערנען אין די ציש"א שולן," האט נתן בוקסבוים געזאגט. "די שולן זיינען די דארט די איינציקע פעסטונגען אויפצוהאלטן זיי מאראליש, אז זיי זאלן ניט ווערן קיין גאסן-קינדער. די שולן זיינען דער איינציקער פלאץ, וואו זיי הערן א גוט ווארט און וואו מען דערמוטיקט זיי צו געבן א שמייכל, אבער אין פוילן זיינען די שולן אין א סכנה פון אונטערגאנג און דאמאלסט וועלן די קינדער ארויסגעווארפן ווערן אין די גאסן וואו זיי וועלן באקומען אזא "דערציאונג" וואס וועט זיין צו שאנד און צו שפאט ניט נאר פאר די אידן פון פוילן, נאר פאר אלע אידן פון דער גאנצער וועלט."

קינדער חלשן פאר הונגער

"די נויט ווערט גרעסער פון טאג צו טאג," האט נתן בוקסבוים געזאגט. "איך האב ערשט דערהאלטן ידיעות פון ווילנע און אומגעגנט, אז קינדער פאלן אוועק פון די בייכלאך אין די שולן ביים 'לערנ-טע' פון הונגער. פון זייערע שיך און קליידער אין אפגערעדט אז זיי גייען ארום נאקעט און בארוועס.

72 פראצענט פון די קינדער אנגעשטעקט מיט שווינדזוכט

די אלגעמיינע באדינגונגען פון זייער לעבן אין די מאגערע, ווייניק און שלעכטע שפייז, און די פארפעסטע לופט אין זייערע ארימע היימען, האט רואינירט די יונגע לעבנס פון די קינדער. און דער רעזולטאט איז, אז צוויי און זיבעציק פראצענט פון די אידישע קינדער אין פוילן זיינען אנגעשטעקט מיט שווינדזוכט און זיי מוזן אפגעשיקט ווערן אין סאנאטאריעס וואס ווערן אויסגעהאלטן פון די ארימע גראשנס פון די אידישע מאסן אין פוילן.

באלדיקע הילף אומבאדינגט נויטיק

עס איז שווער איבערצוגעבן אין א ציי-טונגס באריכט דעם איינדרוק פון דעם איפרוף וואס נתן בוקסבוים האט געמאכט, צו שטיצן, צו ראטעווען פון אונטערגאנג אט די פינף און צוואנציק טויזנט יונגע אידישע אומשולדיקע נפשות — די קינדערלאך!

"מיר שטייען און מיר קעמפן, האט ער געזאגט, מיט אונזערע לעצטע כחות פרו-

היינט אויף דער ראדיא

CKY
ווינניפעג
5.00—טיי פראגראם.
8.00—פארשיידנארטיקער קאנצערט.
9.00—אימפיריאל טאבעקא פראגראם.
10.00—פיטשור.

CNRW 780
ווינניפעג
7.00—טיוואלי פראגראם. סטרונע ארקעסטער.

CJRW 499.7
פלעמינג
5.40—מוזיק.
6.00—אנקל פיטער.
6.50—מוזיק.

CJGX 650
יארקטאן
7.15—פארמערס פרייערי ראדיא שעה.

WTMJ 620
6.00—מילוואוקי, מוזיק.

WOW 590
6.00—אמאהא. מוזיק.

WLW 700
8.00—סינסינאטי, דרים שיפ.

WBBM 770
8.30—שיקאגא. קלאסיקס.

WTAM 1070
8.30—קליוולאנד. מאטארס פארטי.

WMAQ 670
9.00—שיקאגא. בוירנס פראגראם.

KDKA 980
9.00—פיטסבורג. סטראמבערג סיוויק סימפאני.

WBAP 800
10.00—פארט ווארט. מוזיקאל פראגראם

WGN 720
10.30—שיקאגא. פארשייד. פראגראם.

WLW 700
11.00—סינסינאטי. ארקעסטער. געזאנג.

WTMJ 620
11.15—מילוואוקי. טאנץ מוזיק, ארגאן.

WBAP 800
10.30—פארט ווארט. מארזשעסטיק טעאטער.

NEW PALACE THEATRE
היינט, מארגן און מיטוואך
"דזשענטלמאן פון דער פרעסע"
אויך א ריידנדע קאמעדי, פאקס נייעס דזשענעראל

בירן מיר איינצוהאלטן אט די פעסטונג, — די אידישע שולן אין פוילן.

"גיט אונז די האפענונגען, האט נתן בוקסבוים געזאגט, אונזערע קינדערלאך ווארטן צו הערן אין זייער איצטיקן אומגליק א גוט ווארט פון אייך.

"העלפט אונזערע — אייערע קינדערלאך. לאזט אונז הערן אייער אנזאג פון געזאנג אין אונזער פארצווייפלטן מאמענט, און לאמיר האפן אז עס וועט קומען די שעה און עס וועט זיך דערהערן א פרייליך געזאנג פון אונזער — אייער פעסטונג — די אידישע שולן אין פוילן".

* * *

נתן בוקסבוים האט געקראגן א שיינעם קבלת-פנים פון דעם ציש"א קאמיטעט אין ווינניפעג. די קינדער פונ'ם י. ל. פרץ קינדער גארטן האבן געזונגען אייניקע לידער און זייער ריטם-ארקעסטער דיריגירט פון א קינד האט געשפילט אייניקע נומערן.

א טריא פון קלארא סילווערמאן, מאריס קושניר און דזשא שערא, האט געשפילט אייניקע נומערן. דער קינדער גארטן און די טריא זיינען שטארק אפלאדירט געווארן.

דר. וויקטאר איז געווען דער פארזיצער פונ'ם קבלת פנים.

—(::)—

אין פעלעס טעאטער

היינט ווערט געשפילט טאין פעלער טעאטער א זייער שפאנענד און אמוזירנדיק בילד "דזשענטלמען פון דער פרעסע" מיט דעם בארימטן מאווי סטאר, וואלטער האוסט אין דער הויפט ראל, צוזאמען מיט אן ערשט קלאסיקן קעסט. דאס בילד איז פול מיט שפאנענדע סצענעס. אויך א ריידענדע קאמעדי און פאקס נייעס. זעט עס אין פעלעס טעאטער.

פרויען!
אויס "ראנס" אין סילקענע זאכן
מאכט זיי געדרייערן איבער צוויי מאל אזויפיל און שטענדיק אויסזעען ווי נייע. לאזט אונז אייך ווייזן ווי אזוי.
קומט, שרייבט אדער טעלעפאנירט
614 SOMERSET BLOCK
PHONE 28 889

BOSTON HAT WORKS
אין טאג באדינונג
ליידיס און דזשענטס פעלט העטס און קעפס גערייניקט, געבלאקט און רעמאדעלט.
מיר קומען נאך דעם און מיר דעליווערן עס צוריק.
566 מיין סט. טעל. 25 623

פיינטינג

גוטע ארבעט — מעסיקער פרייז
פאנט גלייך
MAX GORDON
484 FLORA AVE.

Classified Section קלאסיפייד סעקשען

ספעציעלע פרייזן פאר אדווערטייזינג אין דער קלאסיפיצירטער אפטיילונג:

איין מאל, 5 ס. פער "אגייט ליין"	פאר 3 מאנאט, $2.15 "
פאר א וואך, 20 ס. "	פאר 6 מאנאט, $4.00 "
פאר א מאנאט, 75 ס. "	פאר 1 יאר, $7.50 "

ארבעטער פארלאנגט
HELP WANTED

פארלאנגט א מיידל סטענאגראפיסטין, מוז זיין א שנעלע שרייבערן, נאר אזעלכע וואס האט געהאט גוטע עקספיריענס זאל זיך מעלדן. שרייבט וואו איר האט פריער געארבעט צו ד. א. וו. באקס 7904.

פארלאנגט א באי מיט מער ווייניק געניטקייט אין אזא אקסעסארים, פאר וויקלען פעקלאך אין א מיילינג ביזנעס. אזעלכע וואס האבן ניט קיין גענוטשאפט זאלן זיך ניט מעלדן. שרייבט אייער עלטער, ד. א. וו. באקס 7904.

פארלאנגט א באי מיט גוטער עקספיריענס פאר א דזשענעראל סטאר. ענגלישער טרייד. מוז האבן גוטע רעפערענס. און שרייבן וויפל געהאלט רערווארטעט צו:
J. GLASSMAN
Dubuc :: Sask.
אדער זיך ווענדן צו סי. גלעסמאן, 62 ראבינסאן סטריט.

פארלאנגט א בוקקיפער שטענדיקע שטעלע. זיך ווענדן צו ווינניפעג פיר סופליי, 45 נאטער דיים עווענו.

:: שטעלע פארלאנגט ::
SITUATION WANTED

עקספיריענס קלערק פארלאנגט א דזשאב אין א קאנטרי סטאר. רעדט ענגליש, רוטעניש, דייטש. פארלאנגט ניט קיין גרויסן געהאלט. זיך ווענדן צו דאס אידישע ווארט באקס 7903.

שטעלע פארלאנגט. ווילק צו ארבעטן אין קאנטרי דזשענעראל סטאר. קאן ריידן רוסיש, ענגליש, אויך לעזן און אביסל שרייבן, אויך לערנען העברעאיש מיט קינדער אויב נויטיק. איך בין אויך א שוחט עופות. איך האב עקספיריענס אין דזשענעראל סטאר ביזנעס פאר די לעצטע 15 יאר. זיך ווענדן צו ד.א.וו. באקס 7950.

געשעפט - געלעגנהייטן
Business Opportunities

א גרויסער סנעפ, צו איבערגעבן א גראסערי סטאר מיט פיקסטשורס פאר $250. ווייל איך קאן עס ניט אטענדן. זיך ווענדן אין 529 אבערדין עווע. טעלעפאן 55 778.

דעליקאטעס, נארט ענד, סטאק און פיקסטשורס $900, רענט בלויז $25. א גוטער געשעפט.

קלאדינג סטאר, לעבן סי. פי. אר. סטיישאן. סטאק $1,200, פיקסטשורס $50, רענט מיט 3 באקוועמע רומס $45. זיכער צו מאכן א לעבן.

דזשענעראל, עטיאכע גוטע סטארס וועלן נעמען א הויז אין ווינניפעג און קיינעם קעש. איצט איז אייער געלעגנהייט צו קויפן גוטע דזשענעראל סטארס.

אויב איר ווילט א געשעפט, זעט
ת. פערלמאן, י. יאו, נ. זעלטשען
MUTUAL AGENCIES
796 Main Street Phone 51 000

אין קווינס טעאטער

מיטוואך אוונט, דעם 26טן מארט, וועט אין קווינס טעאטער פארקומען א יום-טוב לכבוד דעם ערן אוונט פון מאדאם מאניא ארקא.

צו דער געלעגנהייט פירט זי אויף א פיעסע אין וועלכער זי ציינט זיך ארויס מיט איר גרויסן טאלאנט אלס דראמאטישע שוישפילערן. צו איר ערן אוונט פירט זי אויף א מעלאדראמע אין 4 אקטן "די שפין און די פליג", פון נ. ראקאוו. מאד. ארקא וועט אויפטרעטן אין דער הויפט ראל פון עלים.

כדי צו געבן אלעמען א געלעגנהייט צו קומען צו איר ערן אוונט, האט מאד. ארקא באשלאסן צו שפילן דעם אוונט צו פאפולערע פרייזן—50 סענט יעדער סיט.

דער ווינניפעגער טעאטער עולם וועט זיכער קומען אין מאסן צום ערן אוונט פון מאד. ארקא, און איר צוטיילן דעם כבוד וועלכן זי האט פארדינט.

—(:-:)—

די מצה וואס איז שטענדיק פריש און האלט אן אימער איר געשמאק

עס איז נאך ווייניק ווען מען באקט גוטע און געשמאקע מצות אויף פסח; דאס וויכטיקסטע איז, אז זיי זאלן דערגרייכן צום קאנסומער מיט די זעלבע מעלות וואס זיי האבן אין דער מינוט וואס מען נעמט זיי פון אויוון ארויס. דאס קען מען טאן בלויז מיט מאדערנער וויסנשאפטלאכער פארפאקונג, ווארים אויב די פארפאקונג איז ניט גוט מעג די מצה' זיין ווי געראטן וועט זי אויף'ן צווייטן טאג פארלירן א סך פון איר אריגינעלן טעם.

די מאנישעוויט'ץ מצה איז שטענדיק פריש און אימער געשמאק, פארוואס? ערשטנס, ווייל דאס איז טאקע די באטעמטסטע מצה וואס מען קען קריגן, זי איז גוט אויסגעבאקן פון דער פיינסטער מעל, יעדער מצה קומט ארויס גלייך, ניט די קער אדער דינער איינער פון דער אנדערער, אז עס איז פשוט א פארגעניגן צו נעמען זי אין מויל. דערצו קומט אויף די מאנישעוויט'ץ מצה אזוי וואונדערלאך פארפאקט, אז זי קען קיינמאל ניט פארלירן איר פרישקייט און אריגינעלן פלייווואר און מחיה'דיקן געשמאק. די וואונדערלאכע פארפאקונג פון מאנישעוויט'ץ מצה באשיצט די מצה פון יעדן שטויבעלע, פון יעדער ביסעלע פייכטקייט אדער לופט און האלט זי אימער פריש און פול מיט איר אריגינעלן פלייוואר און געשמאק.

:: צו פארקויפן ::
FOR SALE

מארטש סנעפס

באיר עווענו. נאענט צו מיין סטריט, 11 רומיקע הויז פון 2 סוויטס, פארדינט פאר $40 א מאנאט, אונטערשטער סוויט פארנומען פון אייגנטימער. הייסע וואסער באהייצונג, אוק פלארס, גוטער גאראדזש. די הויז אי זא בארגען פאר $4,000.

מאניטאבא עווענו. קאטעדזש פון 9-צימערן צעטיילט אין 2 סוויטס פון 5 און 4 רומס יעדע, פוירנעס און באר, דאבל גאראדזש. זייער פאסיק פאר א סטאר. פרייז בלויז $3,500.

הויז אויף רעדוואוד, 10 רומס, הייסע וואסער באהייצונג, אוק פלארס, סעפערעט סוויט פון 4 רומס אפסטערס. גוטער גאראדזש. פרייז בלויז $4,500.

אינשורענס פאר אלערליי צוועקן. געלט צו לייען אויף 6½ פראצענט.

Sheps Agencies Ltd.
804 מיין סטריט
טעלעפאנס 55 761 און 53 807

באיר עווענו—זייער א שיינע 8 רום הויז, 4 בעדרומס, אוק פלארס אונטן און מייפל פלארס אויבן. געוויירט פאר עלעקטרישער קראפט. אין בעסטן צושטאנד. גאראדזש. 40 פוס לאט. פרייז $5,700 אויף טערמינען.

W. J. EAGLESON
408 McIntyre Block Ph. 23 787

צו פארקויפן פארשיידענע הויז-מעבל (פורניטשור). טעלעפאנירט 51 652, אדער זיך ווענדן אין 152 באראוס עווע.

צו פארקויפן הויז-פארניטשור. אייגנטימער פארלאזט די שטאט. סוויט צו סובלעטן. זיך ווענדן אין סוויט 1, באלטיק אפארטמענטס.

:: צו פאררענטן ::
FOR RENT

רעדוואוד אפארטמענטס
קארנער קאלערדזש און מיין

צו פאררענטן א שיינעם צוציענדיקן סוויט אין דעם בלאק. זעט דעם קערטייקער, אדער טעלעפאנירט 26 365.

קעטל דילערס

צוליב דעם שלעכטן געזונט וועל איך פאררענטן אדער פארקויפן מיין דרייפערטל סעקשאן גוטן רענטש האלב אומזיסט. בילדינגס, פענס, טיילווייז אונטער קולטיווירונג, איינריכטונג. דרום סאסקאטשעוואן נאענט צו אינטערנעשאנאל באונדערי. איבערגענוג וואסער און גראז. גוטער פלאץ צו האדעווען פי-צוכט פאר'ן מארקעט. זיך ווענדן צו דאס אידישע ווארט באקס 7909.

פארלאנגט א סוויט מיט א באזונדער באדרום אין א נייער מאדערנער הויז. נוטער לאקיישאן פארלאנגט. זיך ווענדן צו דאס איד. ווארט באקס 7947.

:: פערזענלאכעס ::
PERSONAL

PROF. SCOTT 88 106
290 פארטעדזש עוו. איבער לייסאום טעאטער
נייסטע בעסטע פאקס טראט און וואלץ סטעפס
קלאסן און סטריקטלי פריוואטע לעסאנס.
פולער קורס פון לעסאנס $5.00

SIMPSON & COMPANY
ביילירפס
לייסענסד און באנדעד
ד. סימפסאן, מענעדזשער
404 McINTYRE BLOCK PH. 88 008

שיקט פאר בארגען פרייז ליסט
פון גאראנטירטע איבערגעבויטע ראיאלס, אנדערוואוד, רעמינגטאנס, פארטייבל און א. וו. לייכטע טערמינען. פרייער בוך וועגן "טאוטש טייפינג" מיט יעדער מאשין. אלע סארטן פארריכט.
ROYAL TYPEWRITER AGENCY, DEPT J
288 Fort St., Winnipeg, Man.

אייער אלטע מעבל געמאכט ניי
און טאקע ביי אייך אין דער היים
בעסטע ארבעט פאר ביליקסטע פרייזן.
רופט מיך אפ
23 269

גענוצטע סינגער ניי-מאשינען
און אנדער סארטן מאשינען פון $15 און העכער. אלע גאראנטירט צו נייען פערפעקט. מיר שיקן איבעראל. שרייבט פאר פרייזן ליסט אדער קומט אריין אין סינגער בראנטש, 300 נאטער דיים עווענו, ווינניפעג. דזש. ע. ליפער, מענעדזשער.

געלט!
פאר אייערע באלדיקע נויטן
$50 ביז $500
צוועלף מאנאטן צו באצאלן עס צוריק. ריזאנייבל רייטס. פינקטלאכע באדינונג. שטריינג פארטרויאלאך.
אפן טעגלאך ביז 7.30 נאכמיטאג.
General Loan and Insurance Agency
718 Somerset Block, Winnipeg
Phone 24 789

מיר פאררעכטן "ראנס"
אין
סילקענע זאכן
ביליקסטע פרייזן אין קאנאדע
Suite 1, Westminster Block
330 DONALD STREET

* לייענט "דאס אידישע ווארט", אייער * אייגענע צייטונג, געדרוקט אין אונ- * זער אייגענער שפראך, פאר אונזערע * אייגענע אינטערעסן פארשפרייט אין * אלע אידישע היימען פון ווינניפעג און * מערב קאנאדע.